

STUDIES ON KAHRAMANMARAŞ DIALECT

KAHRAMANMARAŞ AĞIZLARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Metin DEMİRCİ¹
Mansur GÜZEL²

Abstract

Dialects studies have an important place in the Turkish dialects studies. Based on this importance, there have been a number of studies on Turkish dialects. Taking into consideration these studies, it is found differs on the method of dialect studies. In order to achieve robust information and results of dialect studies, sound sources should be owned about such studies. Therefore, regarding Turkey Turkish dialects different studies are conducted by different researchers, institutions, and organizations. A portion of these studies are imparted to literature, but a portion are not retained in a way to be reached by the researchers. In a dialect corpus creation, it is important to reach all of the resources. Collecting together the works done so far about the dialects of Kahramanmaraş is important to have clear and robust information about Kahramanmaraş dialects. Therefore, in this study, studies have been tried to collect on Kahramanmaraş dialects; there has been a focus on the term "dialect", and by providing information about dialect classifications, comments are given as to, chronologically, in which groups Kahramanmaraş dialects have been assessed. Later, studies on Kahramanmaraş dialects were classified chronologically. In the literature reviews made for this study, on Kahramanmaraş dialects, 9 theses prepared at the undergraduate level, 4 theses at the graduate level, 7 articles, 4 conference proceedings, 8 studies prepared individually, 17 pieces of articles, magazine articles, and books have been identified which can be utilized in dialect studies.

Key Words: Maras, Kahramanmaraş dialect, dialect studies

Özet

Türk dili ile ilgili çalışmalarda ağız çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Bu öneme binaen Türk dili ile ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalara bakıldığında ağız çalışmalarının yöntemleriyle ilgili farklılıklara rastlanmaktadır. Ağız çalışmalarında sağlam bilgilere ve sonuçlara ulaşabilmek için ağız çalışmaları hakkında sağlam kaynaklara sahip olunmalıdır. Bu nedenle Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili farklı kurum, kuruluş ve kişiler tarafından farklı çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan bir kısmı literatüre kazandırılmakta ancak bir kısmı ağız çalışması yapanların ulaşacağı şekilde muhafaza edilmemektedir. Ağız külliyatı oluşturulmasında kaynakların tamamına ulaşılması önem arz eder. Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili net ve sağlam bilgilere sahip olmak için de Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili şimdiye kadar yapılan çalışmaların bir arada toplanması önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmalar toplanmaya çalışılmış, ağız terimi üzerinde durulmuş ve ağız sınıflandırmaları hakkında bilgi verilerek Kahramanmaraş ağızlarının kronolojik olarak hangi ağız grubunda değerlendirildiği üzerindeki görüşlere yer verilmiştir. Daha sonra Kahramanmaraş ağızları hakkında yapılan çalışmalar kronolojik olarak tasnif edilmiştir. Bu çalışma için yapılan kaynak taramalarında Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili lisans seviyesinde hazırlanan 9 bitirme tezi, yüksek lisans seviyesinde hazırlanan 4 tez, 7 makale, 4 bil- diri, 8 bireysel olarak hazırlanmış çalışma, 17 adet ağız çalışmalarında yararlanılabilecek, makale, dergi yazısı, kitap tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Maras, Kahramanmaraş ağızı, ağız çalışmaları

¹ Yrd. Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye, e-mail: mtndmrci@myynet.com

² Öğrt. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Kahramanmaraş/Türkiye e-mail: mansurguzel@hotmail.com

Giriş

Türk dili ile ilgili çalışmalarda ağız çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Bu öneme binaen ağızlarla ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalara bakıldığında ağızlar hakkında yapılan çalışmaların yöntemleriyle ilgili farklılıklara rastlanmaktadır. Ağız çalışmalarında sağlam bilgilere ve sonuçlara ulaşabilmek için ağız çalışmaları hakkında sağlam kaynaklara sahip olunmalıdır (Özsoy, 2010, s. 36). Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili farklı kurum, kuruluş ve kişiler tarafından farklı çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan bir kısmı literatüre kazandırılmakta ancak bir kısmı ağız çalışması yapanların ulaşacağı şekilde muhafaza edilmemektedir. Ağız külliyatı oluşturulmasında kaynakların tamamına ulaşılması önem arz eder. Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili net ve sağlam bilgilere sahip olmak için de Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili şimdiye kadar yapılan çalışmaların bir arada toplanması önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmalar toplanmaya çalışılmış, ağız terimi üzerinde durulmuş ve ağız sınıflandırmaları hakkında bilgi verilerek Kahramanmaraş ağızlarının kronolojik olarak hangi ağız grubunda değerlendirildiği üzerindeki görüşlere yer verilmiştir. Daha sonra Kahramanmaraş ağızları hakkında yapılan çalışmalar kronolojik olarak tasnif edilmiş, ulaşılabilenler hakkında bilgi verilmiştir.

Bu bilgilere geçmeden önce Kahramanmaraş hakkında kısa bir bilgi aktarılabilir. Maraş'ın tarihi günümüzden 7 bin yıl öncesine kadar uzatılabilir. Maraş önce 637'de daha sonra da 1085'te Müslümanlar tarafından Bizanslılardan alınmıştır. Bayat boyuna mensup bir Türkmen olduğu düşünülen Zeyneddin Karacabey 1337'de Dulkadiroğulları Beyliği'ni kuruncaya kadar Maraş, Memlûkluların Halep Valiliği'ne bağlı kalmıştır. Bu dönemde bölgede Türkmen nüfusu oldukça artmıştır. 1337 sonrası doğudan göç eden Türkmen aşiretleriyle birlikte Maraş Türkleşmeye başlamış ve Vilâyet-i Türkman olarak anılmıştır.

Maraş adının nereden geldiğine dair birçok rivayet vardır. Maraş adı hakkında en eski yazılı kaynaklar M.Ö. 9. yüzyıldan başlayıp, 8. yüzyılın sonuna kadar takip edebildiğimiz Asur metinleridir. Hititler devrinde buraya 'Margasi' adı verilmiştir. Tarihçi Herodotos (Herodot), Maraş şehrini Hitit komutanlarından Maraj adlı bir kumandanın kurmasından dolayı şehre Maraj adı verildiğini belirtmektedir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde "Maraş, bir söylentiye göre Sultan Dahhak'ın şehri idi. Dahhak bu şehir halkından günahlı günahsız insanları öldürüp, omuzlarındaki iki büyük yılanı bunların beyinleri ile beslerdi. Sonunda halk çaresiz kalıp, demirci Gave ile birlikte Dahhak'ı öldürmüş. Halkı yılanlara yem olduğu için, Mâr-ı iş'den (yılan yemeği) bozarak, kentin adına Maraş derler." şeklinde bir rivayette bulunmaktadır (Kirik, 2011, ss. 20-25).

Kahramanmaraş ağızları incelendiğinde dil özelliklerinden bu beldelerde Oğuzların yerleşmiş olduğu görülmektedir. Bu nedenle Kahramanmaraş Türkmen deposu olarak ifade edilmektedir (Özturan, 2014, s. 5).

Bugün Anadolu'da tarihi, coğrafi, sosyal şartlardan ve Oğuzların boy yapısından kaynaklanan çeşitli ağızlar bulunmaktadır. Anadolu ağızları, Orta Asya ve Anadolu üzerindeki geçmişlerine ışık tutar. Anadolu'yu Oğuzlar Türkleştirmiştir. Anadolu üzerindeki ağızlar bu nedenle Oğuz boylarının yayılma alanlarını gösterir. Örneğin: Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adana ve yöresi ağızlarının özellikleri bakımından bir grup oluşturmaları ve benzer başka ağız gruplarının olması bunu ispatlar (Karahan, 2011, ss. 314-318). Maraş 1085'te Buldacı Bey tarafından Bizanslılardan alınmıştır. Bayat boyuna mensup Zeyneddin Karacabey 1337'de Dulkadir Beyliği'ni Elbistan'da kurmuştur. 180 sene süren Dulkadir Beyliği hâkimiyeti esnasında doğudan göç eden Türkmen aşiretleriyle birlikte Maraş Türkleşmeye başlamış, bu dönemlerde kentin adı Vilâyet-i Türkman olarak anılmıştır. Ali Bey Dulkadir Beyliği'nin son beyi olmuş, sonra Dulkadir Beyliği 1522'de Osmanlı topraklarına

katılmıştır (Kirik, 2011, ss. 23-26). Görüldüğü üzere Kahramanmaraş Oğuz boylarının iskânıyla Türkleşmiştir, zaten bazı dil özellikleri Oğuzların buraları mesken edindiklerini gösterir. Batı ve Orta Anadolu Böl- gesi'nin karakteristik sesi olan damak n'sinin y sesine çevrilmesi hadisesinin Kahra- manmaraş'ın Elbistan ilçesinde görülmesi (babayın, canıyın, emmiyın, bibiyın, dayıyın); Kazak ve Nogay Türkçesinde kurallı olan ş>s değişmesi (taş kelimesi tas; baş kelimesi de bas); Anadolu'da Elbistan'ın Büyük Yapalak ve Ekinözü beldelerinde, Haymana'nın Çalış köyünde, Hozat'ın bazı yörelerinde ş sesi düzenli olarak s sesine çevrilmekte ve aynı Kazakçada olduğu gibi taş kelimesi *tas*, baş kelimesi de *bas* şeklinde söylenmektedir (Karahan, 2011, ss. 314-318). Bu da bize Kahramanmaraş'a Oğuzlar dışında başka Türk boylarının da yerleşmiş olabileceğini veya buraya meskûn olan Oğuz Türklerinin diğer Türk boylarının dillerinden etkilendiklerini gösterir.

Türk dilinin grameri ile ilgili çalışmalar çok eskilere gider. Türkçenin yazı dili 13. yüzyıla kadar tek bir yazı dili olarak gelmiştir. Bu tarihe kadar farklı konuşma ve ağızlar da varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ancak bunlarla ilgili bilgi, belge, kayıt bulunmadığı için haklarında sadece farazi bilgiler veya çıkarımlar mevcuttur. 13. yüzyıldan itibaren yazı dili de farklılık göstererek Oğuzların ağzına dayalı Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkiye Türkçesi, Eski Osmanlıca, Eski Oğuz Türkçesi gibi isimlerle anılan Batı Türkçesinin ilk dönemi yeni bir yazı dili doğurmuştur (Ercilasun, 2013, ss. 431-446). Kaşgarlı Mahmut'un Divânü Lugâti't-Türk adlı eseri, 6.yüzyıldan 13.yüzyıla kadarki dönemde ağız ve şivelerle ilgili yapılan en eski ve en dikkate değer çalışmadır. Ayrıca Kaşgarlı Mahmut'un Divânü Lugâti't-Türk'te belirttiği ancak elimize geçmeyen Kitâbu Cevâhirü'n-nahv fi lûgati't-Türk isimli bir gramer kitabı daha bulunmaktadır. O zamandan günümüze Türklerin yaşadığı coğrafyada, yaşam şartlarında değişiklikler olmuş ve Türkçe, Çuvaşça, Yakutça da dâhil olmak üzere 20'si yazı dili toplam 50 civarında uzak ve yakın lehçe ortaya çıkmıştır (Buran ve Alkaya, 2011, ss. 3-18). Bu lehçelerin her birinin kendi içinde farklı ağız grupları vardır. Bu bağlamda bu ağızlarla ilgili çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Türkiye Türkçesinin tarihi gelişimi, değişimi ve ağızlarıyla ilgili de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmalar Osmanlı'nın son dönemine kadar uzanır. Günümüze kadar ses bilgisi, etimoloji gibi alanlarda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara baktığımızda Kahramanmaraş ağızları Türkiye Türkçesinin Batı Grubu Ağızlarının 7. alt grubunda yer almaktadır (Karahan, 2014, ss. 114-172).

Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili çalışmalara değinmeden önce dil, ağız, lehçe terimlerine değinmekte fayda vardır. Dil, insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmede kullanılan araçların en etkilisidir. Dil üzerine çalışmaları bulunanların dil ile ilgili çok çeşitli tanımlarına rastlanmaktadır. Bu bilim insanlarından Ergin, dili "*İnsanlar ara- sında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessese.*" olarak tanımlamaktadır. (Ergin, 2013: 10) Yine dil sahasında yapılan çalışmalarda lehçe, şive, ağız terimleriyle de karşılaşmaktadır. Lehçe, "*Bir dilin bilinen ve takip edilebilen tarihinden önce, karanlık bir devrinde kendisinden ayrılmış olup çok büyük ayrılıklar gösteren kolu*" olarak; şive ise "*Bir dilin, bilinen tarihi seyri içinde ayrılmış olup bazı ses ve şekil ayrılıkları gösteren kolları, bir kavmin ayrı kabilelerinin ayrı konuşmaları.*" ağız da "*Bir şive içinde mevcut olan ve söyleyiş farklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verdiğimiz ad.*" (Ergin, 2013, s. 10) olarak tanımlanmaktadır.

Ağız teriminin tanımı ile ilgili ortak diyebileceğimiz bir tanım bulunmamaktadır. Ağız terimi ile ilgili dilbilgisi kitaplarında, sözlüklerde, terim sözlüklerinde, ağız monografilerinde farklı tanımlarla karşılaşmaktadır. Bu tanımlar aslında "ağız" terimini tam olarak açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Ayrıca bu terimin tam olarak

tanımlanabilmesi için ağız ve standart dilin ne olduğunun ayırımına varılması gerekmektedir. Ağız teriminin tanımlanabilmesi için dilbilimsel ölçütler, kullanım alanı ölçütü, konu- şanlar ölçütü gibi ölçütler kullanılabilir. Bu ölçütler kullanılarak ağız terimi, “aynı kökenden geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okuryazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmi ortamlarda kullanılmasından kaçınılan, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilen, prestiji standart dile göre daha az yerel konuşma biçimleri,” (Demir, 2002, ss. 113-115) şeklinde tanımlanabilir.

Ayrıca bu sahada çalışmaları kabul görmüş, çalışmaları kendilerinden sonrakilere yol göstermiş bilim insanlarımızdan bazıları tarafından ağız terimi şu şekilde tanımlanmaktadır: Doğan Aksan “Ağız, aynı lehçe içinde, daha küçük yerleşim bölgelerine özgü olan ve daha küçük ayrımlara dayanan konuşma biçimidir.” (Aksan, 1995, s. 142). Zeynep Korkmaz “Bir dilin veya lehçenin daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı diline oranla birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri: Türkiye Türkçesinin İstanbul ağzı, Aydın ağzı, Konya ağzı, Nevşehir ağzı, Taşra ağzı, Anadolu ve Rumeli ağızları gibi” (Korkmaz, 1992, s. 4).

Görüldüğü gibi dil, lehçe, şive, ağız terimleri ile ilgili Türkoloji’de saha çalışması yapanlar tarafından farklı tanımlar yapılmıştır, farklı kullanım ve yaklaşımlar vardır. (Demir, 2002, ss. 119-145) R. Rahmeti Arat lehçe, şive, ağız şeklinde ayırım yapmış ve tanımlamıştır, ancak günümüzde artık uzak lehçe, yakın lehçe terimleri de yaygınlık kazanmaktadır (Buran ve Alkaya, 2011, s. 25). İster lehçe ister şive olarak adlandırılсын bir dilin birbirinden farklılık gösteren her bir dalı, kolu, bölgesi, yöresi ile ilgili ağız çalışmaları yapılmakta bundan hareketle ağızları tasnif çalışmaları oluşturulmaktadır. Bu tasnif çalışmalarından da belli bir yöre, bölge ile ilgili yapılan monografik çalışmalar önem kazanmaktadır. Bu monografik çalışmaların bir araya getirilmesi hem diğer ağızların hem de Kahramanmaraş ağızlarının tarihi gelişimini, değişimini, standartlaşmasını veya eriyip kaybolup kaybolmadığını tespit etme adına önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada Kahramanmaraş yöresiyle ilgili monografik çalışmalar ele alınmıştır.

Ağız çalışmalarından daha etkin bir verimin alınabilmesi için çalışılan ağzın derleme neticesinde tasnifinin yapılması gerekmektedir. Anadolu ağızlarının tasnifiyle ilgili pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu tasnifleri bir makalesine konu eden Buran, tasnifi “...çeşitli özellikleri bakımından benzer olanları bir araya getirmek, farklı olanları ayırmak” olarak tanımlamış, “bilime yardımcı olmak amacıyla, herhangi bir konunun, varlığın ya da durumun daha iyi anlaşılmasını sağlamak...” şeklinde de tasnif yapılmasındaki amacı ifade etmiştir. Ayrıca tasnif yapılırken dilin beş temel birimi dediğimiz ses, şekil, söz varlığı, söz dizimi ve vurgu bakımından benzerlik gösterenlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında bir dilin lehçe ve ağızlarının coğrafi yönler, coğrafi adlar, yerleşim birimi adları, kavim-boy adları, ses özellikleri ya da genel anlamda dil özellikleri kullanılmak suretiyle sınıflandırılabilir (Buran, 2011, s.41).

Anadolu’daki ağız gruplarının özellikleri, yayılma alanları ve sınırları henüz tam olarak tespit edilememiştir. Sınıflandırmalar, dayandığı malzemenin niteliği ve niceliği bakımından yeterliliği ve esas aldığı ölçülerin isabetli olmasına göre değer kazanır. Araştırmacılar; mevcut malzemeyi değerlendirerek ağız grupları için ayırıcı sayılabilecek fon- tik, morfolojik, leksik ölçülere göre bazı sınıflandırmalar yapmışlardır. Şimdiki zaman eki ile şahıs ekleri, ünlü benzeşmeleri, yuvarlak ünlülerin düzleşmesi, arka damak geniz ünsüzü n’deki değişimler, ünsüz ikizleşmeleri ağızlar sınıflandırılırken kullanılabilecek bazı ölçütlerdir (Karahan, 2011, ss. 341-344). Bu ölçütlerin yanında

ağızlar hakkında çalışma yapan bilim insanlarının ağızları sınıflandırmada kullandıkları ölçütlerde bazı farklılıklar olduğu görülmektedir.

Bu çalışmalarda Türkiye Türkçesi ağızlarının, bilim insanlarınca, “*yerleşim birimi adlarına, coğrafi yön ve bölge adlarına, boy, soy ve oymak adlarına ve dil özelliklerine*” göre tasnif edildiği görülmektedir. Künos, Caferoğlu ve Karahan sadece Anadolu ağızlarını tasnif ettikleri halde, Banguoğlu ve Kral’ın tasniflerinde Rumeli ağızlarına yer verilmektedir. Ayrıca dil tasniflerinde yerleşim birimleri, coğrafi yer ve yönler; kesin, belirleyici, ayırıcı ölçüt olamaz, bunların yanında bu adlarla temsil edilen ağızların esas itibarıyla bir kısım dil özellikleri de göz önünde bulundurulmaktadır. Yine bu tasniflerde “*ses bilgisi ölçütleri, şekilbilgisi ölçütleri, söz varlığı ölçütleri, söz dizimi ölçütleri, vurgu ölçütleri*” ön plana çıkmaktadır. Buran, mevcut metinlerle Türkiye Türkçesi ağızlarının Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan bölümlerinin eksikleriyle beraber bir tasnifinin yapılabileceğini vurgulamaktadır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızları için ülke sınırı koymanın hata olacağını, tasniflerde esas alınması gerekenin “*yerleşim birimleri ve onların sınırları değil dil özellikleri*” olması gerektiğini ifade etmektedir (Buran, 2011, ss. 47-54).

Yukarıda belirtilen sınıflandırma ölçütleri doğrultusunda Anadolu ağızlarıyla ilgili *Türkçenin ağızları > Doğu grubu ağızları > Erzurum ağızı > Oltu ağızı* şeklinde tasnifler de bulunmaktadır. Ayrıca yüksek lisans öğrencileriyle birlikte yürütülen bir seminer çalışmasında hem ölçütlerin çeşitliliğini ortaya koymak hem de hangi ölçütün daha fazla kullanıldığını tespit etmek amacıyla Anadolu ağızlarını tasnif eden Kowalski, Kral ve Karahan’ın kullanmış oldukları ölçütler karşılaştırılmış ve çalışma sonunda tasniflerde ses özelliği ölçütünün hiç bulunmadığı, ses değişmesi 7, ses olayı 17, şekil bilgi- sine ait özelliklerin sayısı ise 12 olduğu tespit edilmiştir (Usta, 2015, ss. 225-229).

Tasnifin bu önemine rağmen Türkiye Türkçesi ağızlarının ortak bir tasnifinin olmadığı, farklı bilim insanlarının farklı ölçütlerle tasnifler yaptığı görülmektedir. İgnas Künos, Ahmet Caferoğlu, Tahsin Banguoğlu, Piet Kral, Leyla Karahan farklı tasnifler yapan bu bilim insanlarının başında gelmektedir.

Burada Ahmet Buran’ın *Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme* adlı makalesinden özet bilgiler aktarmakta fayda vardır. Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili olarak ilk yapılan çalışmalar Osmanlı’nın son dönemlerine kadar uzanır. Bu çalışmalar daha çok yabancılar tarafından yapılmış, 1940’lı yıllardan sonra yerli araştırmacılar da bu sahada kendilerini göstermiştir. Bu çalışmaların; derleme, inceleme, karşılaştırma, Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili genel tasnif çalışmaları olduğu görülür. Ayrıca bilimsel anlamda Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan ilk çalışma Maksimov’un 1867 yılında yayınlanan “*Opit izsledovanij tjurdkih dialektov v Huda- vendigare i Karamanii (Hüdavendigar ve Karamanlı Türk Ağızları Üzerine Araştırmacıların Araştırmaları)*” (St. Petersburg, 1867) adlı eseridir. Bu çalışmadan 29 yıl sonra, 1896’da İgnas Künos ilk defa Türkiye Türkçesi ağızlarını tasnif etmiş bunu Caferoğlu (1946 ve 1959), Banguoğlu (*Türkçenin Grameri’nde ve TDE Ansiklopedisi’nde*), Kral, Hayashi ve Karahan (1996) gibi araştırmacılar genel ve Nemeth (1946), Hazai (1971), Korkmaz (GBAA, 92), Hayashi (1984), Ercilasun (1985) gibi araştırmacıların da bölgesel tasnifler yapmış oldukları, kimi araştırmacıların da sadece bir ilin ya da bir ille bağlı bir ya da birkaç ilçenin ağızlarını tasnif ettikleri görülür.

Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme adlı makalede Türkiye Türkçesi üzerine genel tasnif yapan bilim insanlarının tasnifleri sırasıyla verilmektedir. İlk olarak İgnas Künos’un tasnifi verilir. Bu tasnifte verilen bilgilerde Kahramanmaraş ismi geçmemekle beraber verilen bilgilerden hareketle Kahramanmaraş’ın, 7. sırada yer alan “*Anadolu’da dağınık olarak yaşayan Yörük ve Türkmenler*” grubunda yer aldığı ifade edilebilir. Bu tasnif İgnas Künos’un “*Kisazsiai*

Török Dialektus- airal[Küçük Asya Türk Lehçeleri Üzerine (<http://wikipedia.org>)]” adlı eserinde yapılmıştır.

Ahmet Caferoğlu'nun iki tasnif yaptığı bilinmektedir. Bu tasniflerden ilki sadece kendi kaynaklarına dayandığından bazı eksiklerinin olduğu görülmektedir. İkinci tasnifi Fundamenta'da yayınlanmış olup birincisine göre daha tutarlıdır. Kahramanmaraş bu tasniflerin ilkinde 6. Sırada *Gaziantep (ve kuzey sınır ağızları) bölgesi*'nde, ikinci tasnifte ise 5. sırada Güneydoğu ağızları (*Gaziantep, Adana, Antalya ve civarı*)'nda yer almaktadır. Ahmet Caferoğlu'nun bu iki tasnifinde de Rumeli ağızlarına yer vermediği görülmektedir.

Tahsin Banguoğlu da Ahmet Caferoğlu gibi iki tasnif yapmıştır. Banguoğlu'nun bu tasniflerde hangi ölçütü kullandığı belirtilmemektedir. Banguoğlu'nun hazırladığı tasnifte, Caferoğlu'dan farklı olarak Rumeli ağızlarına yer verilmiştir. Bu tasniflerin ilkin- de Kahramanmaraş'ın dâhil edilebileceği bir madde bulunmamakla beraber ikinci tasnifinde 5. sırada yer alan *Güneydoğu ağızları*'na dâhil edilebilir.

Piet Kral tasnifinde; Rumeli Grubu, Batı Grubu, Merkez Grubu, Doğu Grubu, Batı Karadeniz Grubu, Orta Karadeniz Grubu şeklinde bir sınıflandırma yapıldığı görülmüş- tür. Bu sınıflandırmada Kahramanmaraş, Merkez Grubu başlığı altında 8. Maddede yer almaktadır (*Buran, 2011, ss.41- 44*).

Leylâ Karahan'ın tasnifine bakıldığında üç ana grup oluşturulduğu ve bunlara bağlı alt grupların verildiği görülmektedir. Doğu Grubu Ağızları ilk grup olup dört alt grubu vardır. İkincisi Kuzeydoğu Grubu Ağızlarıdır bu grubun da üç alt grubu bulunmaktadır. Üçüncü ve son grup dokuz alt gruptan oluşturulan Batı Grubu Ağızlarıdır. Kahramanmaraş Batı Grubu Ağızlarının 7. alt grubunda gösterilmiştir (*Karahan, 2011, ss. 54-178*).

Kahramanmaraş Ağızları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili çalışma hazırlanırken kaynak taraması çalışması yapılmıştır. Bu taramalar YÖK'ün Ulusal Tez Ağı üzerinden yapılmış, üniversitelerin ilgili bölümleriyle görüşülmüş, elektronik ortamda sosyal medya kullanılmış, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün hazırladığı Tanıtım Kataloğu'ndan KSÜ'de yapılan tez çalışmaları taranmış, ayrıca Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili hazırlanmış çalışmalar tespit edilmiştir. Bu taramalarda Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili birçok çalışmanın izine rastlanmıştır. Bunlar: Lisans seviyesinde hazırlanan 9 bitirme tezi, yüksek lisans seviyesinde hazırlanan 4 tez, 7 makale, 4 bildiri, bireysel olarak hazırlanmış 8 çalışma, ağız çalışmalarında yararlanılabilecek 17 adet makale, dergi yazısı, kitap şeklinde sıralanabilir.

Ulaşılan kaynaklardan yola çıkılarak, Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili ilk bilgilerin, dil malzemelerinin Evliya Çelebi tarafından verildiği söylenebilir. Evliya Çelebi farklı zamanlarda iki defa Kahramanmaraş'ı ziyaret etmiş ve Maraşlıların “kelimatları lisân-ı Türkidir. Ve Maraş'ın ekseriyatta halkı Türkmandır.” demiş, Kahramanmaraş'ta yaşayan Türkmenlerin günlük hayatta kullandıkları sözcük ve cümlelerden, kadın erkek isimlerinden örnekler vermiştir (Alpaslan ve Yakar, ss. 9-47). Evliya Çelebi ‘Seyahatnamesi’nde “Maraş, bir söylentiye göre Sultan Dahhak'ın şehri idi. Dahhak bu şehir hal- kından günahlı günahsız insanları öldürüp, omuzlarındaki iki büyük yılanı bunların beyinleri ile beslerdi. Sonunda halk çaresiz kalıp, demirci Gave ile birlikte Dahhak'ı öl- dürmüş. Halkı yılanlara yem olduğu için, Mâr-ı iş'den (yılan yemeği) bozarak, kentin adına Maraş derler.” şeklinde bir rivayette bulunarak Maraş kelimesiyle ilgili etimolo- jik bilgi de vermektedir (Kirik, 2011, ss. 20-25).

Eskiye nazaran ilmi çalışmalarda birçok kolaylıklar olmasına rağmen bu çalışmaların uygun ortamlara aktarılmamış olması nedeniyle bazı çalışmalar, kaybolmuş veya

çalışmalara ulaşma şansı kalmamıştır. Özellikle lisans bitirme tezi şeklinde olan 9 çalışmadan sadece 2'sine ulaşılabilmiş, 2 bitirme tezinin de hazırlayanına ulaşılmış ancak tezler ulaşılabilmiştir. Bitirme tezlerine ulaşmak için yapılan telefon görüşmelerinde çalışmaların ya kâğıt dönüşümüne gönderildiği ya da daha sonraki dönemlerde ağızlar konusunda çalışma yapan öğrencilere emanet olarak verildiği, ancak öğrenciler tarafından bu çalışmaların iade edilmediği, ya da arşivlenmediği için ellerinde bulunmadığı belirtilmiştir. Yerel olarak hazırlanmış Yaşar Mercimek'in *Lehçemiz* gibi eserlerin az sayıda basılmış olması böyle eserlere ulaşılmasını güçleştirmiştir. Bazı dergilerde yayınlanan yazılara da bütün çabalara rağmen ulaşılabilmiştir. Hayatta olduğu düşünülen bazı tez sahiplerine sosyal medya aracılığı ile de ulaşılabilmiştir. Bu nedenle bitirme tezlerinin de yüksek lisans ve doktora tezlerinde olduğu gibi Ulusal Tez Sistemi'ne işlenmesinin faydalı olacağı söylenebilir. Ayrıca birçok üniversite kütüphanesinin de bitirme tezleri muhafaza edilmediği için bu eserlere, çalışmanın üzerinden zaman geçtikten sonra, ulaşmanın adeta imkânsızlaştığı, yapılan bu çalışmaların geliştirilmesi gerekirken yinelenmek durumunda kalındığı tespit edilmiştir.

Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmaları sınıflandırmak gerektiğinde farklı sınıflandırmalar görülmektedir, bu çalışmaları; yüksek lisans çalışmalarında Mine Kılıç'ın dipnot şeklinde verdiği; Esra Kirik' in; kitaplar, yüksek lisans tezleri, mezuniyet tezleri, makale ve bildirimler şeklinde sıraladığı; Ali Aksu'nun kaynakçada gösterdiği; Ali Akbaş'ın ise kaynakça sıralaması yapmadığı görülmüştür. Bu çalışmada, Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmalar elde edilen bilgilerden hareketle şu şekilde tasnif edilerek kronolojik sıraya göre verilmiştir:

A. Akademik Alanda Yapılan Çalışmalar

- 1.Lisans Seviyesinde Yapılan Çalışmalar
- 2.Yüksek Lisans Seviyesinde Yapılan Çalışmalar
- 3.Doktora Seviyesinde Yapılan Çalışmalar
- 4.Makale Çalışmaları
- 5.Bildiri Çalışmaları

B. Diğer Çalışmalar

- 1.Resmi ve Sivil Kuruluşların Çalışmaları
- 2.Bireysel Çalışmalar
3. Ağız Çalışmalarında Yararlanılabilecek Çalışmalar

A. Akademik Alanda Yapılan Çalışmalar

Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili bitirme tezi olarak 9 çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalardan Mesut Bahçe, Elbistan Ağızı, Atatürk Üniversitesi (1972) ve Fevzi Çulha, Elbistan Ağızı, Fırat Üniversitesi (1984) dışındaki çalışmaların yürütücülerinin kim olduğu tespit edilememiş, çalışmalara ve çalışma sahiplerine bütün gayretlere rağmen ulaşılabilmiştir.

1. Lisans Seviyesinde Yapılan Çalışmalar

Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili lisans tezi olarak hazırlanmış çalışmalar, hazırlanış yıllara göre kronolojik olarak sıralanmış ve ulaşılabilenler incelenmiştir.

1.1.Yaşar Özdemir, Afşin Ağızı, Ankara Üniversitesi DTCF (1960)

1.2.Ali İhsan Mıhçı, Elbistan Ağızı, Ankara Üniversitesi DTCF (1967)

Ali İhsan Mihçı 1985'e kadar MEB'de öğretmen olarak çalışmış, 1985'ten sonra özel sektörde görev almıştır. Hikâye ve eğitim konulu yazılar yazmıştır. 26 Haziran 1993'te ölmüştür. (Kyn:<http://kahramanmaraslisairlyazarlar.blogspot.com.tr/2014/07/ali-ihsan-mihci.html>, 11.10.2015, saat:21.37)

1.3.Mesut Bahçe, Elbistan Ağzı, Atatürk Üniversitesi (1972)

Bu çalışma Mesut Bahçe tarafından Atatürk Üniversitesi Türk Dili Bölümü'nde Efrasiyab Gemalmaz yürütücülüğünde bitirme tezi olarak hazırlanmış ve 99 sayfadan oluşturulmuştur. Elbistan merkezi ve köylerinden derlenen 7 farklı metne dayandırılmıştır. Tez; ön söz, giriş, araştırma bölgesi ve çevresi ağzlarına ve halkına genel bakış, coğrafi konum, nüfus ve medeniyet seviyesi, araştırma bölgesi tarihi, ses bilgisi, şekil bilgisi, metinler, dizinler, haritalar bölümlerinden oluşmaktadır.

Ön sözde eğitimin eğitilen kişiye bilimsel düşünce ortamı hazırlaması gerektiği ancak Türkiye'de ezber dayalı bir sistemin olduğu ifade edilmiştir. Çalışma yapılırken karşılaşılan güçlüklerden bahsedilmiş, çalışmada kullanılan materyalin teyp kaydı ile elde edildiği belirtilmiştir.

Giriş bölümünde çalışmanın iki ay gibi kısa bir sürede tamamlandığı, amaçlarının 100 köyü bünyesinde barındıran Elbistan ağzını incelemeye çalışmak olduğu, daha sonra yapılacak dil çalışmalarına bir kaynak olabilirse çalışmanın amacına ulaşmış sayılacağı; Elbistan ağzı dâhilinde birden fazla ağzın tespit edildiği, bunlardan Elbistan merkezde konuşulan dilin incelenmeye çalışıldığı, Ekinözü ve Yapalak yerleşim yerlerindeki ağzın civar köy ve Elbistan merkezinden farklı olduğu belirtilmiştir. Coğrafi konum, nüfus ve medeniyet seviyesi bölümünde incelenen yerleşim yerinin yüzölçümünün 4.115 m², nüfusunun 102.497 olduğu belirtilmiş, coğrafi durumundan kısaca bahsedilmiş, geçim kaynakları ifade edilmiş ayrıca Elbistan'a o gün bağlı bulunan yüz köy ismi verilmiştir.

Araştırma bölgesi tarihi bölümünde ise Elbistan'ın tarihi yönü üzerinde kısaca durulmuştur.

Ses bilgisi bölümünde (ss. 12-26), elde edilen materyalin transkriptinde kullanılan işaretler verilmiş, 13 ünlü olduğu belirtilmiş ve bu ünlüler tanıtılmış; uzunluk, kısalık, ünlü uyumu, kalınlık incelik uyumu, düzlük yuvarlaklık uyumu, ünlülerde darlık-genişlik, ikili ve ikiz ünlüler ve bunların tekleşmesi, ünlü benzeşmeleri, ünlü türemesi ve düşmesi üzerinde, örnekler yoluyla bilgi verilmiştir. Ayrıca 26 ünsüz olduğu, özelliklerinin neler olduğu, ünsüz olayları, ünsüzlerde tonluluk ve tonsuzluk, damaklılaşma, dudaklılaşma, ünsüz değişimleri, ünsüz düşmeleri, ünsüz türemeleri, ünsüz yer değiştirmeleri, ünsüz benzeşmeleri ile ilgili örnekler verilmiştir. Ayrıca Anadolu'daki diğer birçok ağızda olduğu gibi Elbistan ağzında da kapalı "e"nin varlığı ifade edilmiştir.

Şekil bilgisi bölümünde (ss. 27-57), Elbistan ağzında kullanılan yapım eklerinin yazı dilindekinden pek farklı olmadığı, yazı dilinde kullanılan -çl ekinin -cl şeklini aldığı, simitçi>sümüdcü, gömlekçi>köynekeci, aitlik bildiren -ki ekinin seninki>seni şeklinde kullanıldığı, Türkiye Türkçesinde yaşayan -kIn ekinin -gIn şeklinde kullanıldığı, -lAr ekinin yöre ağzında -nAr şeklini aldığı, gelinler>gelinner, Elbistan ağzında kullanılan zarfların yazı diline göre farklılıklar gösterdiği, ireli, yoharı, debiyak, şafanan, i- ek fiil ekini kullanımında yazı dilinden farklılıklar olduğu, şart birleşik çekimde i sesinin çoğu kez yerini y sesine bıraktığını, güllüysem tütüncüysen, 3. teklik şahıs öğrenilen geçmiş zaman çekiminin gelmiş>gelik şeklinde kullanıldığı belirtilmiştir.

Metinler bölümünde (ss. 58-91), farklı 7 metin, ağız çalışmalarındaki tekniklere uygun olarak, incelenen ağzın fonetik özelliklerini yansıtabilecek şekilde verilmiştir.

Dizinler bölümünde (ss. 92-98), ekler dizini, 88 kelimedenden oluşan sözlük verilmiştir.

Haritalar bölümü elimize ulaşmamıştır.

1.4. İskender Günal, Göksun Ağzı, Ankara Üniversitesi DTCF (1972)

1.5. Ali Özgül, Kahramanmaraş Merkez Ağzı, Selçuk Üniversitesi (1981)

1.6.Fevzi Çulha, Elbistan Ağzı, Fırat Üniversitesi (1984)

Bu çalışma Fevzi Çulha tarafından Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili Bölümünde Tuncer Gülensoy yürütücülüğünde bitirme tezi olarak hazırlanmış, 75 sayfadan oluşturulmuş, Elbistan merkezi ve köylerinden derlenen 14 farklı metne dayandırılmıştır. Tez; ön söz, giriş, ses bilgisi, yapı bilgisi, metinler ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Ön sözde milleti millet yapan unsurlardan birinin dil olduğu, bu nedenle milletlerin dillerini yaşatmak için çalıştıkları; bu çalışmayla Türkçenin yaşama ve gelişmesine katkıda bulunmanın amaçlandığı, Elbistan merkez ve birkaç köyden derleme yapıldığı, çalışmanın; inceleme, metin ve sözlük olmak üzere üç ana bölüme ayrıldığı belirtilmektedir.

Giriş bölümünde kısaca Elbistan'ın coğrafi konumu, Elbistan'ın tarihi, Elbistan kelimesinin kaynağı, Elbistan'ın coğrafi ve idari durumu verilmiş, ilçe merkez nüfusunun yaklaşık 40 bin olduğu belirtilmiş, geçim şartları ve kültür durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Ses bilgisi (fonetik) bölümünde (ss. 1-20), Türkçedeki asıl ünlülerle beraber Elbistan ağzında 28 farklı ünlünün kullanıldığı, bu ünlülerin uzun ünlüler, kısa ünlüler ve diğer ünlüler olarak sınıflandırıldığı belirtilmiştir. Daha sonra ünlü olayları ile ilgili bilgiler verilmiş, metinlerden, bu olaylara örnekler sunulmuştur. Ayrıca Ali Akbaş'ın, Yapalak-Ekinözü Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi yüksek lisans tezinde belirttiği ş>s değişiminin varlığından bahsedilerek örneklemeler yapılmıştır.

Ünsüzler (konsonantlar) bölümünde Elbistan ağzında kullanılan 29 ünsüzün olduğu belirtilmiş ve ünsüz olayları sırasıyla verilerek derlenen metinlerden örneklemeler yapılmıştır.

Yapı bilgisi (morfoloji) bölümünde (ss.21-38), isim çekim ekleri verilmiş, sözcük türleri sırasıyla verilmiş bunlardan Türkiye Türkçesine göre farklılıklar gösterenler örneklendirilmiştir. “ile” edatının yörede ile>ilen>inen>nen (inan>nan) şeklinde kullanıldığını belirtmiş, göbeği ile>göbeğiyle>göbiğiyle>göbiğiyle örneğini vermiştir. Ayrıca fiil çekimleri, fiil çeşitleri üzerinde durulmuş bunlardan Türkiye Türkçesine göre farklılıklar gösterenler örneklendirilmiştir: Şimdiki zaman kipinin birinci ve ikinci şahıslarda *yo* şeklinde kullanıldığını belirtmiş ve *arıyorum>arıyorum, yatıyorsun> yatı- yon* örnekleri verilmiştir.

Metinler bölümünde (ss. 39-55), farklı 14 metin, ağız çalışmalarındaki tekniklere uygun olarak, incelenen ağzın fonetik özelliklerini yansıtabilecek şekilde verilmiştir.

Sözlük kısmı (ss. 56-75), iki bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde derlenen metinlerde yer alan 363 kelime anlamlandırılmış ikinci bölümde ise yöre ağzında kullanılan ancak metinlerde geçmeyen 259 kelime verilerek anlamlandırma yapılmıştır.

1.7.Saadet Koçak, Kahramanmaraş Yöresi Yemeklerinin Dili ve Terimleri, Atatürk Üniversitesi (1987)

1.8.Mesut Akben, Kahramanmaraş El Sanatları Dili, Atatürk Üniversitesi (1987)

Çalışmaya ulaşılamamış ancak çalışma sahibine telefonla ulaşılmıştır. Kendisinin Kahramanmaraş'ta yaşadığı, KSÜ Göksun MYO' da öğretim görevlisi olarak çalıştığı, Türk Dili dersleri vermekte olduğu tespit edilmiştir. Telefon görüşmesinde,

çalışmasında Kahramanmaraş'ta yaygın olarak icra edilen el sanatlarında kullanılan dil üzerinde durulduğu, bu el sanatlarının yapılış şekillerini anlatıldığı, bu el sanatlarında kullanılan alet ve edevatın farklı isimlerinin ortaya konulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca tezin sonuna bir indeks ve sözlük ilavesi de yapıldığı belirtilmiştir.

1.9.Hüsne İpek Sümen, Pazarcık (Kahramanmaraş) Yöresi Ağzları, Fırat Üniversitesi (1989)

Hüsne İpek Sümen'in, Kahramanmaraş'ta Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde bir okulda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalıştığı tespit edilmiş, kendisiyle yüz yüze görüşülmüştür. Ancak kendisinde çalışmasının mevcut olmadığını ifade etmiştir.

2.Yüksek Lisans Seviyesinde Yapılan Çalışmalar

Kahramanmaraş ağzlarıyla ilgili yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış çalışmalar, aşağıda hazırladıkları yıllara göre kronolojik olarak sıralanmış ve incelenmiştir.

2.1.Ali Akbaş, Yapalak-Ekinözü Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi, Hacettepe Üniversitesi (1985) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Bu çalışma Ali Akbaş tarafından Hacettepe Üniversitesi Türk Dili Bölümünde A. Bican Ercilasun yürütücülüğünde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış ve 168 sayfadan oluşturulmuş, Elbistan'ın Büyük Yapalak, Ekinözü ve İncecik yerleşim yerlerinden 11 kişiden derlenen malzemeye dayandırılmıştır. Tez; ön söz, ses bilgisi, şekil bilgisi, metinler ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Bu çalışma, Leyla Karahan'ın *Türkiye Türkçesi Ağzlarında ş>s Değişimi ve Çalış Beldesi (Haymana) Ağzı*, (2008) makalesinin kaynaklar bölümünde lisans tezi olarak belirtilmektedir. Ancak çalışmaya ulaşıldığında yüksek lisan tezi olarak hazırlanmış olduğu görülmüştür.

Bu çalışma henüz bilgisayarın günlük hayatta çok yaygınlaşmadığı bir dönemde hazırlandığı için daktiloyla yazılmış, işaretlendirmeler daha sonra kalemle harfler üzerinde yapılmıştır.

Çalışmasının ön sözünde çalışma konusunun Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Yapalak ve Ekinözü(Celâ) köylerinin ağzları olduğu belirtilmektedir. İki köy arasında 50 km olmasına rağmen aynı ağzı kullanmaları ilginç bulunmaktadır. Bu ağzın en önemli özelliği olarak ş ünsüzünün her zaman s ünsüzü olarak kullanılması olduğu; bu özelliğin Kazak yazı dilinde görülen bir özellik olduğu belirtilmektedir. Trakya, Karadeniz, İç Anadolu olmak üzere üç farklı yerde de bu ağız özelliğinin bulunduğu dair rivayetler aktarılmaktadır.

Çalışmada, mahallinde ses cihazıyla malzeme derleme usulü kullanılmış, malzemeler fonetik özellikleriyle yazıya geçirilmiştir. Sözlü malzemenin yazıya geçirilmesinde noktalamaya dikkat edilmiş, ancak konuşma dilinde peş peşe gelen iki üç kelimelik cümlelerden dolayı sadece özel isimlerde büyük harf kullanılmıştır. Çalışma, ön söz, ses bilgisi, şekil bilgisi, metinler ve sözlük bölümlerinden oluşturulmuştur.

Ses bilgisi bölümünde (ss. 2-47), ünlü ve ünsüzlerin türleri verilmiş, ünlü ve ünsüz uyumları, değişimleri üzerinde durulmuş ve örneklerle bu uyumların ve değişmelerin tez konusu ağızdaki durumları açıklanmıştır. Yapalak-Ekinözü ağzında ğ ünsüzü düşmesinin çokça görüldüğü, bölge ağzında bazı istisnalar dışında kalınlık incelik uyumunun hâkim bir kural olduğu, düzlük yuvarlaklık uyumu bakımından yöre ağzının yazı dilinden ileride olduğu, -r sesinin yöre ağzında açık ve tesirli bir şekilde inceltici rol oynadığı, daralma olayının yörede yaygın olduğu, k>g değişiminin bütün Elbistan ağzlarında yazı dilinin dışında, istisnasız olduğu, k>h değişiminin yaygın olduğu, ş>s değişiminin Yapalak-Ekinözü ağzına has olduğu, teklik ikinci şahıs iyelik ekini ilgi hali eki takip ettiğinde iyelik ekindeki n ünsüzünün y ünsüzüne döndüğü (babayın, canıyın) [Bu kullanım Leyla Karahan'ın *Türkiye Türkçesi Ağzlarında n>y*

Değişimi adlı makalesinde belirtilmektedir. (Türk Dili Üzerine İncelemeler ss. 374-379)], -ll -nn- şeklinde ortaya çıkan ünsüz benzeşmelerinin çok olduğu, *şimdi* kelimesinde ve *-ince* zarfında görülen *k'nin* ünsüz türemesinden çok, eski *ok* kuvvetlendirme edatının izi olduğu (sindik, enincik) belirtilmiştir.

Şekil bilgisi bölümünde (ss. 48-74), önce isim yapım ekleri ve hâl ekleri üzerinde durulmuş, daha sonra sözcük türlerinden sıfat, zamir, zarf işlenerek fiil yapım eklerine geçilmiştir. Yazı dilindeki yapım eklerinin hemen tamamının yöre ağzında bulunduğu, *her gün* anlamında kullanılan *künde* kelimesinde hem ek kalıplaşması hem de ünsüzün sedasız olarak korunmasının dikkat çekici olduğu belirtilmiş, bunu takiben fiil *çe-* kimi üzerinde durulmuş ve birleşik çekimli fiiller açıklanmıştır. Fiilimsiler ele alınıp örneklendirilmiştir. Ayrıca *nasıl* soru sıfatı yerine *hayla* kelimesinin kullanıldığı, son çekim edatlarından *bilene*, *gimi*, *öte*, *uçun*'un yazı diline göre farklılık gösterdiği ifade edilmiştir. Bu bölümde son olarak çalışmada yararlanılan kaynaklar verilmiştir.

Metinler bölümünde (ss. 78-156), iki yerleşim yerinden 11 kişi ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen materyal, ağız çalışmalarındaki tekniklere uygun olarak, incelenen ağzın fonetik özelliklerini yansıtacak şekilde verilmiştir. Cümleler kısa olduğundan her cümleye numara verilmemiş cümleler beşerli gruplar halinde numaralandırılmıştır.

Sözlük bölümünde (ss. 157-168), sahada derlenen materyal içinde geçen yerel kullanıma ait 210 kelimenin anlamı verilmiştir.

2.2.Mine Kılıç, Kahramanmaraş Merkez Ağzı, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (2009) (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

Bu çalışma Mine Kılıç tarafından Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Türk Dili Bölümünde Nasrullah Özsoy yürütücülüğünde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış, 184 sayfadan oluşturulmuş, Kahramanmaraş merkezinde 9 kişiden alınan malzemeye dayandırılmıştır. Tez; özet, inceleme, metinler ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Mine Kılıç özet bölümünde çalışmasını: “*Bu tez Anadolu ağızları içinde yeteri kadar araştırılmamış olan Kahramanmaraş merkez ağzının, görevsel sesbilim ve biçim bilim özelliklerini araştırdık. Materyal olarak ağız özelliklerini koruyan dördü erkek beşi kadın dokuz kişiden konuşma kaydı yaptık. Bunun yanı sıra bu ağzın doğal kullanıcısı olarak kendi deneyimlerimizden ve bölge ağzı ile ilgilenen mahallî araştırmacılardan yararlandık. Konuşma kayıtlarının transkripsiyonunda, daha önceki ağız çalışmalarından farklı olarak, Uluslar Arası Fonetik Alfabe sembollerini kullandık. Elde ettiğimiz verileri değerlendirdiğimizde, Kahramanmaraş merkez ağzına ait ünlü ve ünsüz ses dağarcığının, İstanbul ağzından sadece kapalı e ile sağır n mevcudiyetiyle ayrıldığını, esas önemli ayrılığın ses olaylarından ve biçim bilim özelliklerinden kaynaklandığını gördük.*” şeklinde anlatmaktadır.

İnceleme bölümünde (ss. 19-92), Kahramanmaraş merkez ağzının görevsel sesbilim (fonoloji) ve biçimbilim (morfoloji) özellikleri üzerinde durulmuştur. Kahramanmaraş merkez ağzında kapalı *e'nin* bulunduğu, *i* ünlüsünün uzun şeklinin Kahramanmaraş merkez ağzında çokça kullanıldığı, ayrıca Kahramanmaraş merkez ağzında her ünlünün bir uzun şeklinin olduğu, fiillerin soru çekimlerinde soru ekinin yerine fiil kiplerinin vurgulu ve uzun söylendiği; son çekim edatı “ile” nin “-nan,-nen”, -yor ekinin incelleme ve düzleşme ile uyuma girdiği; Kahramanmaraş merkez ağzında ünlü türemesi olayının az olduğu; *şu* işaret sıfatının yerine *şo* sıfatının kullanımının yaygın olduğu; zamir kökenli *1.ç.ş* ekinin standart Türkçedeki şekliyle hemen hiç kullanılmadığı, +g,+İg şeklinin kullanıldığı; standart Türkçedeki -yor ekinin Kahramanmaraş merkez ağzında *i*, *iür*, *i:r* şeklinde olduğu belirtilmiş ve diğer ses olayları ile ilgili değişik kullanımları verilmiştir.

Metinler bölümünde (ss. 93-159), 9 kullanıcıdan alınan materyal, önce yazı dilinde kullanılan alfabeyle, sonra da Uluslararası Fonetik Alfabe ile, ağız çalışmalarındaki tekniklere uygun olarak, çalışılan ağızın fonetik özelliklerini yansıtabilecek şekilde verilmiştir.

Sonuç bölümünde (ss. 160-162), görevsel sesbilim için; kalınlık incelik uyumunun kuvvetli olduğu, yoğun sedalılışma eğiliminin olduğu, ünsüz uyumunun geçerli olmadığı belirtilmiştir. Biçim bilim için; +layın, +leyin ekinin +nan, +nen şeklinde kullanıldığı, şimdiki zaman ekinin i bazen de iü şeklinde çekimlendiği, -acak, -ecek için -İcI şeklinin kullanıldığı; zarf fiillerin oldukça çeşitli olduğu; en tipik soru zarfının no:t- ol- duğu belirtilmiştir.

Sözlük bölümünde (ss.163-178), incelenen Kahramanmaraş merkez ağızına ait sözcüklerin ve ses olayları neticesinde anlaşılabilirliğini yitirmiş 502 kelimenin anlamı verilmiştir.

2.3.Esra Kirik, Kahramanmaraş Merkez İlçe Ağı (Ses Bilgisi, Metinler), Sakarya Üniversitesi, (2011) (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

Bu çalışma Esra Kirik tarafından Sakarya Üniversitesi Türk Dili Bölümünde Kenan Acar ve M. Dursun Erdem yürütücülüğünde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış, 432 sayfadan oluşturulmuş, Kahramanmaraş merkez ve köylerden olmak üzere 70 yerleşim bölgesine ve 116 kişiden derlenen malzemeye dayandırılmıştır. Tez; ön söz, giriş, inceleme ve metinlerden oluşmaktadır.

Ön sözde, Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili çalışmaların kısa bir tarihçesi verilmiş sonra tezin konusunun nasıl tespit edilip bu konuda karar kılındığı belirtilmiştir. Çalışmada materyal toplanmasının 18 ay sürdüğü, 70 yerleşim yerinden çoğunluğu yaşlılardan ve kadınlardan oluşan 116 derleme yapıldığı belirtilmiştir.

Giriş bölümünde (ss. 1-6), çalışmanın konusu “*Kahramanmaraş merkez ilçesinin ağız özelliklerinin ses bilgisi bakımından ayrıntılı olarak incelenmesi.*” olarak belirtilmiştir. Çalışmanın önemi de “*Kahramanmaraş merkez ilçesi hakkında, akademik düzeyde en geniş kapsamlı ses bilgisi incelemesini içine alması.*” şeklinde vurgulanmıştır.

Bu çalışmanın amacı “*Tarihi çok eskilere dayanan Kahramanmaraş merkez ilçesi, zengin dil hususiyetlerini içinde barındıran Türk yurtlarından. Kahramanmaraş merkez ilçeye alakalı çalışmaların kısıtlı oluşu, bu alanın tekrar ayrıntılı olarak derlenmesini ve araştırılmasını zorunlu kılmıştır. Bu önemli açığı kapatmak amacıyla Kahramanmaraş Merkez Ağı adlı tez çalışması hazırlanmıştır.*” şeklinde ifade edilmiştir.

Çalışmanın yöntem ve kapsamı; çalışma iki aşamada yapılmış, öncelikle derleme yapılmış akabinde metinlerin dil bakımından değerlendirilmiş bunu gerçekleştirmek için de Kahramanmaraş merkez ilçesinin genel özellikleri, ses bilgisi, sonuç ve öneriler, metinler gibi bölümler oluşturulmuştur. Elde edilen materyal Ahmet Bican Ercilasun’un önerdiği çeviri yazı yöntemleriyle yazıya aktarılmıştır.

İlk ana bölüm olan Kahramanmaraş merkez ilçesinin genel özellikleri bölümünde (ss. 7-43); merkez ilçenin tarihi, coğrafi konumu, iklimi, bitki örtüsü, idari yapısı ve nüfusu, eğitim durumu, sağlık durumu, iktisadî yapısı, ulaşımı hakkında bilgi verilmiş, *Maraş* adının nereden geldiğine dair birçok rivayetin olduğu belirtilmiş ve bu rivayetler aktarılmış, eski çağlardan günümüze kadar Kahramanmaraş hakkında bilgiler aktarılmış, ayrıca daha önce yapılan ağız çalışmalarında, Kahramanmaraş’ın yeri hakkında bilgiler verilmiş, Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmalar sıralanmıştır.

İkinci ana bölüm olan ses bilgisi bölümünde (ss. 44-139), Kahramanmaraş merkez ilçe ağızında sekiz ana ünlü ile birlikte yirmi dört ünlü olduğu, her ünlünün uzunluğunu ve kı-

sasının olduğu ve bunun nedenleri; ünlü uyumuna aykırı eklerden -ken, -ki, -gil eklerinin bölge ağzında kimi zaman uyuma dâhil olduğu; Kahramanmaraş merkez ilçe ağzında ünlülerin, ünlü ve ünsüzlerin etkisiyle değiştiği ve bunların hangi değişimler olduğu açıklanmıştır.

Bölge ağzında, Türkiye Türkçesinin aksine Eski Türkçede ön seste bulunan /b-/’nin bir iki örnekte korunduğu, bölge ağzında görülen, ayırt edici özelliklerin neler olduğu, Kahramanmaraş Merkez ağzında /b/, /c/, /d/, /m/, /n/, /s/, /ş/, /t/, /r/, /z/ ünsüzlerinin ikizleştiği, ünsüz ikizleşmesinin bölge ağzında çok yaygın olduğu ifade edilmiştir. Kelimenin başında, ortasında, sonunda düşmeler olabileceği; Kahramanmaraş merkez ağzında kelime ortasındaki /-r-/ ünsüzünün sıkça eridiği, Kahramanmaraş merkez ağzında en sık görülen kelime içi düşmesinin -y düşmesi olduğu, bunun bölge ağzı için, sistemlilik arz ettiği, göçüşme ve hece kaynaşmasının sistemli olarak görül- düğü belirtilmiştir.

Sonuç ve öneriler bölümünde (ss. 140-142), Kahramanmaraş’ın Türkmen yurdu olduğu ve bunun ağız gelişiminde etkili olduğu, Kahramanmaraş Merkez ağzında 24 ünlü 35 ünsüz bulunduğu, Kahramanmaraş Merkez ağzında Batı Grubu ağız özelliklerine uygun olarak ilerleyici benzeşmenin, gerileyici benzeşmeden daha kuvvetli olduğu, Kahramanmaraş Merkez ağzında önlük-artlık uyumunun düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre daha baskın olduğu vurgulanmıştır.

Metinler bölümünde (ss. 143-416), 70 yerleşim yerinden derlenen kayıtlar A. Bican Ercilasun’un önerdiği çeviri yazı yöntemiyle, ağız çalışmalarındaki tekniklere uygun olarak, çalışılan ağzın fonetik özelliklerini yansıtabilecek şekilde yazıya aktarılmıştır.

2.4.Ali Aksu, Nurhak ve Yöresi Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük), Erciyes Üniversitesi (2013) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Bu çalışma Ali Aksu tarafından Erciyes Üniversitesi Türk Dili Bölümünde Galip Güner yürütücülüğünde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış, 290 sayfadan oluşturulmuş, Nurhak yöresinden 4 yerleşim bölgesine ve 18 kişiden derlenen malzemeye dayandırılmıştır. Tez; ön söz, giriş, inceleme, sonuç, metinler ve sözlük olmak üzere bölümlerinden oluşmaktadır.

Ön sözde bu çalışmayla Nurhak ve yöresinin dil özelliklerini tespit edildiği, ses kayıt cihazı kullandıkları, kayıt almak için ileri yaşta, bölge dışına pek çıkmamış, eğitimi olmayan kişiler seçildiği, konuşma konusu olarak da konuşmacının tarihi birikimi, iyi bildiği düşünülen konular, folklor malzemeleri, ilçenin kendi değerleri, güncel konular ve hatıraların seçildiği belirtilmiştir.

Giriş bölümünde (ss.1-19), Nurhak adının, eteklerinde kurulduğu, Nurhak Dağı’ndan geldiği belirtilmiş, Nurhak ve bağlı yerleşim yerlerinin tarihi verilmiş; ilçenin coğrafi konumu, iklimi, bitki örtüsü, idari ve demografik yapısı, ulaşım ve altyapısı, nüfus ve yerleşimi, sosyal yaşamı, eğitimi, kültür varlıkları ve tarihi yapıları hakkında bilgiler aktarılmıştır.

Ses bilgisi bölümünde (ss. 20-63), ünlüler tanıtılmış, Nurhak yöresinde tespit edilen uzun ünlülerin birtakım ses olayları sonucu oluşan ünlüler olduğu vurgulanmıştır. Yörede sistemli olarak varlığını devam ettiren o uzun ünlüsünün olduğu belirtilmiştir. Ayrıca uzun ünlülerin oluşma nedenleri örneklerle açıklanmıştır.

Ünlü uyumlarının yabancı kelimelerde baskın olarak görüldüğü ifade edilmiş, yazı dilinde ünlü uyumuna girmeyen bazı sözcüklerin yöre ağzında uyuma girdiği, yörede çok kuvvetli görülen büyük ünlü uyumunun hece düşmeleri nedeniyle bozulabildiği tespit edilmiş, küçük ünlü uyumunun da yörede güçlü bir şekilde görüldüğü belirtilmiştir. Bölümde diğer ses olayları ile tespit edilen durumları örnekleriyle açıklanmıştır.

Nurhak yöresinde 39 ünsüzün kullanıldığı, bunların 21'nin yazı dilinde olanlar olduğu, 18'nin ise yazı dilinde olmadığı belirtilmiş, ünsüzlerin özellikleri verilmiş, akabinde ünsüz değişimleri ve sebepleri üzerinde durulmuş, Nurhak ve yöresi ağzlarında görülen tonsuzlaşmanın Eski Türkçedeki kullanımının devamı niteliğinde olan örneklerin yanında sonradan sistemleşen veya kullanımdan kaynaklanan tonsuzlaşma olduğu belirtilmiş, yörede kullanılan ünsüzlerle ilgili diğer olaylar sırasıyla verilmiştir.

Nurhak ve yöresi ağzlarında kelime ve cümle vurgusunun günümüz Türkçesi ile benzerlik gösterdiği belirtilmiştir.

Şekil bilgisi bölümünde (ss. 64-130), inceleme isimlerle başlatılmış, ismin hâl eklerinin ve diğer çekim eklerinin Nurhak ve yöresi ağzlarındaki kullanımları verilmiş, isimler başlığı altında; bazı durumlarda yükleme hâli ekinin düştüğü, bu ağız bölgesinde +dan/+den ekindeki n sesinin bazı örneklerde düşerken bazı örneklerde korunduğu, aitlik eki +ki'nin yöre ağzında ünlü uyumlarına girdiği, bunun yanında k>h değişiminin görüldüğü, çokluk eki +lar 'ın yöre ağzında ilerleyici benzeşmeye en çok uğra- yan eklerden olduğu, Nurhak ve yöresi ağzında sıklıkla kullanılan isim yapım eklerinin standart Türkiye Türkçesindeki isim yapım ekleriyle benzerlik gösterdiği vurgulanmıştır.

Zamirlerle ilgili kısımda 3. çokluk şeklinin *onnar* şeklinde kullanıldığı, zamirlerin edatlara bağlanırken *beninen* şeklinde bağlandığı, yardımcı fiillerle birleşen soru zamirlerinin yardımcı fiilin ilk hece ünlüsünü düşürdüğü ne ettiniz>neydiniz, vurgulanmıştır.

Sıfatlarla ilgili kısımda yöre ağzındaki sıfat ve isimlerin yazı dilindeki gibi olduğu, yazı dilindeki bu, şu, o işaret sıfatlarının Nurhak ve yöresi ağzlarında da var olduğu, *şo* işaret sıfatının da yöre ağzında mevcut olduğu, *şu* ile *şo* arasında anlam farklılığı bulunduğu, *şu*'nun uzak mesafeler için kullanıldığı, *şo*'nun daha uzak mesafeler için kullanıldığı belirtilmiştir.

Zarflarla ilgili kısımda yörede kullanılan zarf türleri örneklerle açıklanmıştır. Yöre ağzında *bayak* zaman zarfının *demin*, *az önce* anlamında kullanıldığı belirtilmiş, ayrıca yöre ağzlarında kullanılan *biddan*, *bir çirtim*, *bir gıymuk*, *bir silme*, *bir inek taşı* ifadelerinin de miktar bildiren zarflardan olduğu, *cipcis*, *com* zarflarının da yöreye özgü miktar zarfları olup abartma anlamı taşıdığı belirtilmiştir.

Fiillerle ilgili kısımda fiil çekim ekleri ve yöre ağzlarında kullanış şekilleri tablo ve örneklerle açıklanmış, gereklilik kipinin çekimi ve yöre ağzında yazı dilindeki çekimli kullanımından ziyade *gerek*, *mecbur*, *zorunda*, *lazım* vb. kelimelerin kullanıldığı *mecbur gideceksin>mecburgediciñ*, yöre ağzlarında kullanılan yapım eklerinin hangileri olduğu örneklerle açıklanmış, yöre ağzında genellikle şahıs ekinin soru ekinde önce geldiği ve kip ekinde hemen sonra fiile bağlandığı, bu durumun genellikle ses düşmelerinin olduğu fiillerde olduğu belirtilmiştir. *biliyor muyum ki>biliyom mu ıu*.

Yöre ağzında fiilimsilerin kullanımı üzerinde durulmuş, Nurhak ve yöresi ağzının, yazı dilinde bulunan edatların dışında yöreye özgü edatlar barındırdığı ifade edilmiş, ayrıca yazı dilindeki edatların önemli bir kısmının da ses değişiklikleriyle görüldüğü belirtilmiştir.

Sonuç bölümünde (ss.131-146), 28 madde ile ses bilgisi ile ilgili tespit edilen hususlar; 66 madde ile şekil bilgisi ile ilgili tespit edilen hususlar özetlenmiştir.

Metinler bölümünde (ss.147-241), görüşülen 18 kişiden elde edilen malzeme, ağız çalışmalarındaki tekniklere uygun olarak, çalışılan ağzın fonetik özelliklerini yansıtacak şekilde yazıya aktarılmıştır.

Sözlük bölümünde (ss. 242-290), Nurhak ve yöresi ağzlarında kullanılan 879 kelimenin anlamı verilmiş, ayrıca tezin sonuna şahıs adları ve yer adları dizini de eklenmiştir.

3.Doktora Seviyesindeki Çalışmalar

Kahramanmaraş ağzları hakkında doktora seviyesinde yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır.

4.Makale Çalışmaları

Bu bölümde, Kahramanmaraş ağzları hakkında hazırlanan makaleler oluşturulma tarihlerine göre sıralanmış ve incelenmiştir.

4.1.Mevlüt Gültekin, Kahramanmaraş Ağzına İlişkin Bazı Gözlemler, Kahramanmaraş Sempozyumu, (2004), TÜBAR, XVIII, 2005, Güz

Maraş'der tarafından, 6-8 Mayıs 2004 tarihleri arasında Kahramanmaraş'ta düzenlenen I. Kahramanmaraş Sempozyumu'nda sunulan bildirinin geliştirilmiş şeklidir. Daha sonra TÜBAR, XVIII, 2005, Güz sayısında makale olarak yayınlanmıştır.

Makalede Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlı Ericcek kasabası, Andırın ve Andırın'ın Yeniköy, Hacıveliuşağı, Sarıbüyük köyleriyle, Afşin ve Elbistan'dan yapılan ses kayıtlarına ve soruşturmalara dayanılarak, bölge ağzının ses ve şekil bilgisi ile kelime hazinesine ilişkin kimi özellikler tespit edilmiştir.

Kahramanmaraş ağzının, Zeynep Korkmaz'ın Anadolu Ağzlarını sınıflandırmasına göre, Güney Anadolu ağzlarına girdiği belirtilmiş ve yukarıda ismi geçen yerleşim yerleriyle ilgili ses ve şekil bilgisine ait tespitler belirtilmiş, yazı dilinde kullanılmayıp Kahramanmaraş ağzında yer alan kelimelerden bazıları verilmiş; sonuç bölümünde ise inceleme sonucunda ulaşılan sonuçlar maddeler halinde verilmiştir.

4.2. Tuncer Gülensoy, Mine Kılıç, Kahramanmaraş Merkez Ağzı, Kahramanmaraş 2008,180s, ISBN 994452884-6, Dil Araştırmaları, Sayı:4, Bahar, 2009, (ss. 153-156)

Tuncer Gülensoy makalesinde önce Anadolu ağzlarıyla ilgili çalışmalar hakkında bilgi vermiş ve Mine Kılıç, Kahramanmaraş Merkez Ağzı, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, (2009) çalışmasının tanıtım ve tenkidine geçmiştir. Gülensoy, Mine Kılıç'ın kendisinden önce yapılmış olan temel bazı çalışmalara ulaşmamış olmasını eksiklik olarak görmüş, uluslararası fonetik alfabesini kullanmasının Kahramanmaraş ağzını anlaşılmasız hale getirdiğini belirtmiş, ünsüzler için verilen çizelgenin uygun olmadığı kanaatini vurgulamış, inceleme bölümünde verilen kimi örneklerin uygun olmadığı ve yanlış oldu üzerinde durmuş, ecer<acar, - ence<anca(k) örneklerinin uyum değişme- sine güzel örnekler olduğunu belirtmiştir.

4.3. Leyla Karahan, Türkiye Türkçesi Ağzlarında ş > s Değişimi ve Çalış Beldesi (Haymana)Ağzı, (2008)

Leyla Karahan bu makalesinde Anadolu'nun bazı yörelerinde, ş sesinin s sesine düzenli olarak döndüğü lehçeler olduğunu, bu ses değişiminin bazı Kıpçak gruplarının lehçelerinde görüldüğünü, Kıpçak Türklerinin de bu ses özelliğini ya ilk ana-vatanlarındaki komşularından aldıklarını ya da bazı Kıpçak gruplarının bu ses değişiminin görüldüğü yerlere yerleşmiş olduklarını belirtir. Makalede benzer bir durumun Ankara'nın Haymana ilçesi Çalış beldesinde de görüldüğü üzerinde durulmaktadır.

Bu makaleyi çalışmamıza dâhil etmemizin nedeni, Karahan'ın makalesinin başında belirttiği ş sesinin s sesine dönüşmesi olayının Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesi Yapalak ve Ekinözü beldelerinde görüldüğünü belirtmiş olmasıdır. Leyla Karahan bu bilgiyi de Kahramanmaraş ağzlarıyla ilgili yapılan çalışmalardan, yukarıda tanıtımını

yaptığımız, Ali Akbaş'ın, Yapalak-Ekinözü Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi, Hacettepe Üniversitesi, (1985) isimli yüksek lisans tezinden almıştır.

4.4. Mehmet Dursun Erdem, Esra Kirik, Sibel Üst, Güner Dağdelen, Türkoğlu Ağzı (Kahramanmaraş Ağızları-I), (2009)

Bu makalede Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışmaların tarihinin yeni olduğu, bu sebeple bakir olanların oldukça çok olduğu, Kahramanmaraş'ın bunlardan biri olduğu, Kahramanmaraş ağızları projesi çerçevesinde, Kahramanmaraş ili ve ilçelerinin derlendiği, makalede Kahramanmaraş'ın Türkoğlu ilçesinin ağzının incelendiği, ilçenin ağzını temsilen 6 köyün seçildiği ve metinler üzerinden ilk sonuçların ortaya konulduğu belirtilmektedir.

Makale giriş, ses bilgisi ve metinlerden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili çalışmanın az olduğu belirtildikten sonra ilçenin tarihi, coğrafi konumu, nüfusu, ekonomik yapısı hakkında kısaca bilgi verilmiş, ilçenin 6 beldesinden 54 kayıt alındığı, Türkoğlu ağzını karakterize edebilecek belli başlı ağız özelliklerinin ortaya konmaya çalışıldığı ifade edilmiştir.

Ses bilgisi bölümünde Türkoğlu ağzına ait ünlü ve ünsüzler tanıtılmış, Türkoğlu ağzına ait ünlü şeması verilmiştir. Ünlü ve ünsüzlerle ilgili uyumlar üzerinde durulmuş detaylar paylaşılmıştır. İsim ve fiil çekimleriyle ilgili elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

Metinler bölümünde ise 6 beldeden elde edilen malzeme, ağız çalışmalarına uygun olarak, çalışılan ağzın fonetik özelliklerini yansıtabilecek şekilde yazıya aktarılmıştır.

4.5. Mevlüt Erdem, Derleme Sözlüğü'nde Kahramanmaraş Kelimelerinin Dağılımı ve Ses Bilgisi Özellikleri, Bilig, 2010 Sayı: 54, (ss. 115-138)

Mevlüt Erdem'in bu çalışmasında, *Derleme Sözlüğü*'ndeki Kahramanmaraş bölgesine ait kelimelerin Kahramanmaraş ilçeleri arasında ağız farkı oluşturup oluşturmadıkları araştırılmıştır. Derlenen kelimeler arasında özdeşlik, benzerlik ve farklılık gruplandırması yapılarak bölgeler arasındaki benzerlik ortaya çıkarılmıştır. Ağız özellikleri açısından birbirine en yakın ilçelerin Elbistan ve Afşin olduğu, Afşin kelimelerinin Göksun kelimeleriyle de büyük benzerlikler gösterdiği, Kahramanmaraş kelimelerinin sırasıyla Afşin, Elbistan ve Göksun kelimeleriyle de belli oranda benzeştiği, derlenen kelimelerdeki bazı ses bilgisi özelliklerinin de Kahramanmaraş bölgesindeki ağız farklılıklarına işaret edildiği belirtilmiştir.

Giriş bölümünde *Derleme Sözlüğü*'nde Kahramanmaraş'a ait yaklaşık 5500 kelime bulunduğu belirtilmiş, merkez ilçe ve diğer ilçelere bu kelimelerin dağılımları verilmiş, ağız çalışmalarında Kahramanmaraş ağzının durumu üzerinde durulmuş, 5500 kelime 860 kelime grubu olarak gruplandırılmış bu gruplandırmanın neye göre yapıldığı belirtilmiştir.

Ses bilgisi bölümünde DS'de yer alan bu kelimeler ötümlüleşme, ötümsüzleşme, ünlü değişimleri, ünsüz değişimleri, ünlü ve ünsüz düşmeleri, ses türemesi ve göçüşme yönlerinden incelenmiştir.

4.6. Nasrullah Özsoy, Afşin Ağzından Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'ne Katkılar, KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), 2010

Bu çalışmada Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü taranmış, günlük hayatta Afşin ağzında kullanılan ve Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'ne giren kelimeler tespit edilmiştir. Makale; giriş, Afşin Ağzında kullanılan kelimeler, sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde ağız çalışmalarının önemi belirtilmiş, Türkçenin ağızları hakkında değerli çalışmaların yapıldığı ancak yapılması gerekenlerin daha çok olduğu, ağızlarla ilgili yapılan en küçük çalışmanın bile değerlendirilmesi gerektiği, ağızların

taranmasının ve sağlam şekilde tespitinin önemi üzerinde durulmuş, Afşin ile ilgili kelimelerin Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'nden seçilerek ağız çalışmalarına sunulduğu, bu sunuşun birkaç başlık altında yapıldığı, ağız çalışmalarında kelimenin anlamının bilinmesinin bazen yeterli olmaması nedeniyle kelimelerin örnek cümleler içinde ağız özelliklerine uygun olarak yazıldığı, bazı kelimelerle ilgili karışma, yanlış anlaşılmaya ihtimalinden dolayı açıklamalar yapıldığı belirtilmiştir.

Afşin Ağzında kullanılan kelimeler bölümü kendi içinde dört kısma ayrılmıştır. Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'nde geçmeyenler başlığı altında Afşin ağzında kullanılan Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'nde geçmeyen 47 kelime anlamlarıyla verilmiş ve kelimeler örnek cümle içinde gösterilmiştir.

Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'nde geçmekle birlikte Afşin'de de kullanıldığı belirtilmeyenler başlığı altında 68 kelime anlamlarıyla verilmiş ve kelimeler, örnek cümle içinde gösterilmiştir.

Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'nde Afşin'de de belli anlamda kullanıldığı belirtilenlerden, farklı manalarda kullanılışlarını tespit ettiklerimiz başlığı altında 3 kelime anlamlarıyla verilmiş ve bazı kelimeler, örnek cümle içinde gösterilmiştir.

Afşin'de Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'ndekinden farklı anlamda kullanılanlar başlığı altında 18 kelime anlamlarıyla verilmiş ve bazı kelimeler, örnek cümle içinde gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde, birbiriyle bağlantılı olmayan bölgelerde birçok kelimenin aynı anlamda kullanıldığı bunun sebebinin araştırılması gerektiği, ağızlara başka dillerden kelimeler girdiğinden kelime türetmede ağızlardan yararlanılmak istendiğinde dikkatli olunması gerektiği, Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'nün geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

4.7.Mehmet Dursun Erdem, Esra Kirik, *Elbistan Ağzı (Kahramanmaraş Ağızları-II),Dulkadiroğlu Sempozyumu (Bildiri), (2011), Turkish Studies (Makale), (2012)*

Bu çalışma önce 2011'de Kahramanmaraş Dulkadiroğlu Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuş 2012'de ise makale olarak yayınlanmıştır. Bu makalede Türk dilinin yapısının anlaşılabilmesi için ağızların araştırılmasının gerektiği, bu tür çalışmaların doğrudan Türk dili için kaynak olduğu belirtilmektedirler.

Bu çalışmada Elbistan ağzı üzerine yapılan çalışmanın sonuçları ortaya konulmuştur. Çalışma kapsamında Elbistan merkez ve köylerinin tamamına ulaşıp derlemeler yapıldığı, metot olarak dar saha yönteminin benimsendiği, kayıtların elden geldikince ayrıntılı bir şekilde yapılmasına özen gösterildiği, çalışmada kaynak metin olarak kullanılmak üzere 32 belde ve köyden derlenen 44 kayıttan 10 metnin seçildiği belirtilmektedir. Makalede, Elbistan ağzının özellikle fonolojik verileri üzerinde durulduğu, ayrıca bu fonolojik verilerin çevre ağızlar ve Türkiye Türkçesi ağızları ile karşılaştırmasının yapıldığı; fonolojik anlamda diğer ağızlarla Elbistan ağzının birleşen yönleri ve farklılaşan varyasyonlarının ortaya konulduğu ifade edilmiştir.

Makale giriş, ses bilgisi ve sonuç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Elbistan'ın coğrafi ve tarihi durumu kısaca belirtildikten sonra Elbistan ağzının Türkiye Türkçesi ağızları içindeki yeri verilmiş, ayrıca Elbistan'ın 32 belde ve köyünden 44 kaydın derlendiği belirtilmiştir.

Ses bilgisi bölümünde yöreye ait ünlüler tanıtılıp ünlülerle ilgili ses olayları üzerinde durulmuş, ayrıca ünsüzler de tanıtılıp ünsüzlerle ilgili ses olayları değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise ulaşılan sonuçlar 22 madde olarak verilmiştir. Bu maddelerden öne çıkanlar şunlardır:

4.7.1. é>i değişmesi Batı Grubu ağızlarında görüldüğünün aksine Elbistan ağızında nadiren görülmektedir. Kapalı é bölge ağızının karakteristik özelliğidir(yétmiş, mézelliğ).

4.7.2. Bölge ağızında ön damak ve orta damak ünsüzlerinin yanındaki yuvarlak ön ünlüler, orta damakta boğumlanma neticesinde yarı yuvarlak art ünlülere dönüşürler. Bu durum Batı Grubu ağızlarından Elbistan'ın bulunduğu yedinci grupta görülmemektedir. Metinlere bakıldığında, Elbistan ağızında bunun karakteristik olarak var olduğu tespit edilmektedir. kıprüden, sarıgüzel.

4.7.3. /c/, /ç/, /ğ/, /y/ ünsüzleri yanındaki ünlülerin genellikle önlüleştigi görülmektedir. ihdiyeci, accık.

4.7.4. Elbistan ağızında görülen hece düşmelerinin çoğu sistemlilik arz eder. En dikkat çekici düşme, istek eki “-e/-a”nın yanındaki /y/ sesiyle beraber görülen düşmedir.

5. Bildiri Çalışmaları

5.1. Erdoğan Boz, H. Kahraman Mutlu, Kahramanmaraş Ağızı Üzerine Tespitler, Kahramanmaraş Sempozyumu (2004)

Bu çalışmada, Kahramanmaraş ağızları üzerine 2004 yılına kadar yapılmış çalışmalar gözden geçirilmiş; bir yüksek lisans, yedi lisans tezinin ismi ve Ahmet Caferoğlu'nun *Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar* isimli eserinden *Maraş Vilayeti Ağızı* metninden bahsedilmiş, yöre ağızlarının ses ve şekil bilgisine dayalı bir dil incelemesi yapılmış, ayrıca, tespit edilmiş alt ağız gruplarının verilmesi yanında Leyla Karahan'ın yapmış olduğu tasnifte, Kahramanmaraş ve yöresi ağızları (Tarsus, Ereğli, Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri, Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Darendede, Akçadağ, Doğanşehir, Malatya, Birecik, Halfeti, Urfa ağızları ile birlikte) Batı Grubu Ağızlarının alt gruplarından VII. Grupta yer aldığı belirtilmiş, sonuç bölümünde ise ulaşılan bilgiler değerlendirilmiştir.

Bildirinin dil incelemesi, ses bilgisi bölümünde Kahramanmaraş yöresinde kullanılan ünlülerden bahsedilmiş, ses olayları üzerinde durulmuş, yörede kullanılan ünsüzler verilmiş, ünsüzlerle ilgili ses olaylarına değinilmiştir.

Şekil bilgisi bölümünde isim ve fiil çekim ekleri sıralanmış, Kahramanmaraş ağızlarının alt grupları verilmiş, Kahramanmaraş ağızlarının Anadolu ağızları tasnifindeki yeri belirtilmiş, sonuç bölümünde de Kahramanmaraş ağızları üzerinde yapılan çalışmaların az olduğu belirtildikten sonra ildeki üniversiteye bu konuda çok büyük görevler düştüğü vurgulanmıştır.

5.2. Mevlüt Erdem, Derleme Sözlüğü'nde Göksun Kelimeleri, 100. Yılında Göksun Sempozyumu, (2008)

Bu çalışmada *Derleme Sözlüğü*'nde yer alan Göksun kelimelerinin komşu ilçelerle olan ağız ilişkileri ve bu kelimelerin söz varlığı açısından eski dönemlerde kullanılması üzerinde durulmuş, DS'de geçen yaklaşık 650 kelime incelenmiş, DS'de Göksun ve çevresine ait olan kelimelerin bir kısmının Kahramanmaraş ve Kahramanmaraş'ın diğer ilçelerinde de kullanılmakta olduğu belirtilmiş, kelimeler sınıflandırılırken sadece Göksun'da kullanılanlar, Göksun'un köylerinde kullanılanlar, hem Göksun hem köylerinde kullanılanlar, Göksun-Afşin'de kullanılanlar, Göksun-Elbistan'da kullanılanlar gibi kıstaslar kullanılmıştır.

Çalışma giriş, Kahramanmaraş ağızı ve kelimelerin kullanıldığı yerler, Göksun kelimelerinin ortaklığı, söz varlığı, tarih içinde Göksun kelimeleri, sonuç başlıklarından oluşmaktadır.

Çalışmanın söz varlığı bölümünde bir dilin çekirdek sözcükleri olarak adlandırılan insan organ isimleri, doğal gereksinimleri karşılayan kelimeler, akrabalık isimleri, sayı isimleri üzerinde durulmuştur.

Tarih içinde Göksun kelimeleri bölümünde DS ve Tarama Sözlüğü'nde geçen Göksun kelimelerinin geçmişten süzülerek küçük fonolojik/morfolojik farklılıklarla günümüzde yaşadığı belirtilmiş ve temel sözcüklere örnekler sunulmuştur.

Sonuç bölümünde de yapılan çalışma kısaca özetlenmiştir.

5.3. Mesut Akben, Kahramanmaraş ve Yöresi Folklorunda Kuşçuluk (Mırtıklık)*,100.Yılında Göksun Sempozyumu, (2008)

Bu çalışmada Kahramanmaraş ve yöresi folklorunda kuşçuluk (Mırtıklık) hakkında bilgi verilmiştir.

Bildiri; giriş, kuş niye beslenir-uçurulur, kuşçuluğun araç-gereçleri, kuşçuluğun kuralları, kuşçuların kıyafetleri, kuşların eğitimi, hangi kuşlar güzel uçar, kuşların yavuzluğu ve kuş yarışları, halkın gözünde mırtık, kuş kahveleri ve kuş ticareti, kuşların sağlığı, Kahramanmaraş'ta kuşların adlandırılması, kuşçulukla ilgili bazı terimler ve sonuç başlıklarından oluşmaktadır.

Bu bildiriye çalışmamıza, ağız çalışmalarında faydası olacağını düşünerek, kuşçulukla ilgili bazı terimler başlığı altında verilen bilgilerden dolayı dâhil ettik. Bu çalışmada mırtıklıkta (kuşçuluk) kullanılan mahalli kelime ve deyimlerin anlamları verilmiştir.

5.4. Mine Kılıç, Kahramanmaraş Merkez Ağzının Anadolu Ağızları İçindeki Yeri, Kafkas Üniversitesi II. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı, (2009)

Mine Kılıç, bu bildiriye Türklerin Maraş bölgesine göçleri ve yerleşmelerinin, Anadolu'nun fethinden daha eski olduğunu, Kahramanmaraş'ın Türkmen diyarı olduğunu; bildirinin, ileride yapılabilecek ağız atlası için kaynak olması adına Kahramanmaraş merkez ağzının Anadolu ağızları içindeki yerini belirlemeye çalıştığını vurgulamıştır.

Bildiri, fonolojik özellikler, biçim bilgisi, Anadolu ağızları içindeki yeri, sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Fonolojik özellikler bölümünde Kahramanmaraş merkez ağzında kullanılan ünlü ve ünsüzlerin öne çıkan özelliklerinden bahsedilmiş, Kahramanmaraş merkez ağzı için belirleyici olabilecek ses olayları örneklendirilmiştir.

Biçim bilgisi bölümünde Kahramanmaraş merkez ağzının belirleyici olabilecek özellikleri örneklendirilmek suretiyle açıklanmıştır.

Anadolu ağızları içindeki yeri bölümünde 2009 yılına kadar derlenen eserlerden yola çıkılarak Kahramanmaraş merkez ağzının Anadolu ağızları içindeki yeri verilmiştir.

Sonuç bölümünde diğer başlıklar altında verilmiş olan bilgilerden hareketle kısa bir özetleme yapılmıştır.

B. Diğer Çalışmalar

1.Resmi ve Sivil Kuruluşların Çalışmaları

1.1. Esra Kirik, Kahramanmaraş Merkez İlçe Ağzı (Ses Bilgisi, Metinler), Sakarya Üniversitesi (2011)

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan çalışma, Kahramanmaraş İl Özel İdaresi tarafından *Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları* adıyla kitap olarak bastırılmış ve Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili çalışma yapacak olanlara bir kaynak olarak sunulmuştur. Yüksek lisans alanında yapılan çalışmalar başlığı altında daha önce bu çalışma hakkında bilgi verilmiştir.

2. Bireysel Çalışmalar

2.1. Müşfika Abdulkadir, *Maraş'ta Derlenmiş Sözcükler*, (1933), Halk Bilgisi Haberleri II/20, (ss. 162-164)

Müşfika İnan; Halk Bilgisi Haberleri dergisinde Müşfika Abdulkadir, Müşfika Abdulkadir İnan, Müşfika İnan isimleriyle çok sayıda yazılar kaleme almıştır. Genellikle Urfa ve Maraş illerini konu edinmiştir. Maraş ile ilgili 8.9.15. ve 17. Sayılarda *Maraş'ta Halk Adetleri*, 11. Sayıda *Maraş'ta Çocuk Oyunları*, 13. Sayıda *Maraş'ta Ev Teşkilatı*, 20. Sayıda *Maraş'ta Derlenmiş Sözcükler*, 119. Sayıda *Maraş'ta Halk Adetleri ve İnan- maları* isimli yazıları kaleme almıştır [Ahmet Demircan, Ankara 2008, *Halk Bilgisi Mec- muası Ve Halk Bilgisi Haberleri Dergisi*, ([http:// www. simavim. Com / forum / index. php?topic=10352.0;imode](http://www.simavim.Com/forum/index.php?topic=10352.0;imode) (25.11.2015/ 16.10)].

Maraş'ta Derlenmiş Sözcükler yazısını Müşfika Abdulkadir ismiyle yazmıştır. Bu yazıda Maraş'ta yaşayan halk tarafından kullanılan 194 kelimeyi ve bu kelimelerin anlamlarını vermiş ancak kullanılan dil malzemesinin ağız çalışmalarındaki tekniklere uygun olarak Maraş ağzının fonetik özelliklerini yansıtmak üzere yazıya aktarılmamıştır.

2.2. Ahmet Caferoğlu, *Güneydoğu İllerimiz Ağızlarında Toplamalar (Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep, ve Maraş Vilayetleri Ağızları)*, (1995), TDK Yayınları, Ankara

Eser, Ahmet Caferoğlu'nun 1944 yılında güneydoğu illerinde yapmış olduğu derleme çalışmaları sonunda elde edilen dil malzemeleri kullanılarak 1945'te ilk baskısı yapılmış daha sonra 1995'te TDK tarafından ikinci kez basılmıştır. Eser 319 sayfa ve altı bölümden oluşturulmuştur. 133-181. sayfalar arasında Maraş'tan derlenen 5 metin, 11 şiirden oluşan dil malzemeleri verilmiştir. Metin ve şiirlerde transkripsiyon işaretleri daha sonra elle çizilmiştir. Metin ve şiirlerde geçen kelimelerden, anlamı ses değişimi veya yerel kullanım nedeniyle bilinmeyeceği düşünülen, bazıları numaralandırılarak sayfa altlarına kelimelerin anlamları dip not şeklinde verilmiştir.

2.3. Ömer Kaya, Hacı Abdullah Kozan, *Mahalli Kelimeler Sözlüğü* (2003)

Eser; UKDE yayınları arasında 2003'te yayınlanmış, 160 sayfadan oluşturulmuş, takdim (ss. 5-12), ön söz (ss. 8-12) ve mahalli kelimelerin anlamlarının verildiği (ss. 13-158), üç bölümden oluşturulmuştur. Takdim yazısı Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni Ahmet Yüzeroğlu tarafından yazılmıştır. Yüzeroğlu, Kahramanmaraş'ın tarihi önemine, kurtuluş mücadelesine değinerek ortaya konan bu eserin önemini vurgulamıştır.

Yazar, ön sözde Mehmet Kaplan'ın bir gazeteciye gönderdiği mektuptan ve o mektupta Kaplan'ın "Maraş vilayetinin bütün yer adlarını tespit ediniz. Bundan Maraş'ın yerel tarih ve efsanesini çıkarabilirsiniz." dediğini aktarmıştır.

Eser; unutulmuş ve kullanılmayan kelimelerin ortaya çıkarılması, yöre ağızlarındaki kelimelerin sanatçılarımız tarafından yanlış kullanıldığı için doğrularının tespit edilmesi, dilimizin korunması ve zenginleştirilmesi, dilimizin öğretilip sevdirmesi, kelimelerin unutturulmaması ve telaffuz hatalarının giderilmesi amacıyla oluşturulduğu ifade edilmiştir.

Yazar; sözlük hazırlanırken kelimelerin isim ve fiil olarak ayrıldığını, kelimelerin anlamlarının geniş şekilde vermeye çalışıldığını, kültürel bağın bulunduğu çevre illerin birikimlerinden de yararlandığını ifade etmektedir.

Mahalli Kelimeler Sözlüğü bölümünde kelimeler ve anlamları verilmiştir.

2.4. Dr. Yaşar Mercimek, *Lehçemiz*

Elimizdeki nüshada (KSÜ Kütüphanesi Demirbaş no:19508) baskıyı yapan ve baskı tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Kitabın ön sözünde Yılmaz Ticaret

matbaası sahibine teşekkür edilmektedir. 124 sayfadan oluşturulmuş, sayfa aralarına Kahramanmaraş ile ilgili fotoğraflar konulmuştur. Bir şiir kitabıdır. Kitap ön söz ve şiirlerden oluşmaktadır.

Ön sözde kitabın Kahramanmaraş merkez ilçe ve köylerinden derlenen mahalli deyim ve kelimelerle yazılan şiirlerden oluşturulduğu ifade edilmektedir.

Yazar, ön sözde bu çalışmayı yapmaktaki amacını "...yöremize has kelimelerin ve deyimlerin yaşatılması ve yeni nesillere aktarılması..." şeklinde ifade etmektedir. Kitap ve içindeki şiirler hakkında bir fikir vermesi açısından buraya bir örnek konulmuştur.

Çukur ESİK; kedi PÜSÜK

Somurtkan ASIK; engin BASIK

Sinen PUSUK; dargın KÜSÜK

Çok gülen KİKİRİK bizde (Mercimek, s. 7)

2.5.Arif Bilgin, *Elbistanca Sözlük (Örnekleriyle Elbistan ağzı), (2006), Pınar Giyim Yay.*

Elimizdeki eser Pınar Giyim tarafından 2006 yılında Elbistan'da bastırılmıştır. 350 sayfadan oluşturulmuştur. Çalışma; takdim, ön söz ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Takdim bölümünde eserin uzun bir çalışma sonunda oluşturulduğu, Elbistan halkının maddi ve manevi dünyasında olanların yansıtılmaya çalışıldığı, bilinen sözlük yazma tekniğine uygun çalışılmış olmakla beraber örneklemelerin çok geniş bir yelpazede olmasına çalışıldığı bu vesileyle Elbistan'ın coğrafi, sosyal, tarihi durumlarının verilmeğe çalışıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca eser oluşturulurken karşılaşılan güçlükler bahsedilmiş, eserin 3001 maddeden oluşturulduğu belirtilmiş, Elbistan'ın 1910'lu yıllara ait olduğu düşünülen bir fotoğrafının kitabın başında verildiği belirtilmiştir.

Ön sözde Elbistan'ın önemli yerleşim ve kültür merkezi olduğu belirtilmiş, eserin Elbistan kültürüne olduğu kadar ülke kültürüne de katkı sağlayacağı belirtilmiş, mahalli dilde sözlük hazırlamanın zorluklarından bahsedilmiş, yöreye ait olup olmadığı hususunda şüpheye düşülen kelimeleri yaşlılara doğrulattıkları belirtilmiştir.

Sözlük bölümünde 3001 maddede Elbistan'da kullanılan kelimeler ve anlamları verilmiş, kelimelerin anlamları verildikten sonra bazen bir cümle bazen bir paragraf bazen de bir metin ile kelimelerin kullanım şekillerine örnekler verilmiştir.

2.6. Abdulvahap Özalp, *Elbistan Ağzı-Çiçek Köyü Örneği-, (2008)*

Eser Özgü yayınları arasında yayımlanmıştır. 464 sayfadan oluşturulmuş, takdim; ön söz; kelimeler; deyimler; atasözleri; beddualar, dualar, hakaret sözleri, maniler, meteller (bilmece), tekerlemeler, yeminler bölümlerinden oluşturulmuştur.

Takdim yazısının(ss. 7-12) bir kısmı Ömer Hakan Özalp tarafından kaleme alınmıştır. Çiçek köyünün Anadolu'da, eski ve asıl Türkçenin en yoğun olarak kullanıldığı yerlerden biri olduğu, Çiçek köyünün kültür ve eğitim seviyesinin yüksek olduğu, Maraş tahrir defterinde 1531-2 tarihiyle kayıtlı olduğu belirtilmiş, mahalli ağzların köken tespitinde, kültür taşıyıcılığında, yeni karşılıkların bulunmasında, eski metinlerin çözümlenmesinde, tarihî ipuçları vermesi hususlarında büyük önemi olduğu üzerinde durulmuş, dilin öncelikle geçmişten geldiği gibi tespit edilmesi gerekliliği vurgulanmış, bu çalışmayla geçmişin mirasının tespit, ihya ve gelecek nesillere taşınmanın amaçlandığı üzerinde durulmuş, eserin dört ana bölüm ve 12 bin maddeden oluşturulduğu belirtilmiş, çalışmanın Çiçek köyü ile sınırlı olduğu belirtilmiş, çalışmanın genel özelliklerinden bahsedilmiş, çalışmada ağız çalışmalarında kullanılan bazı transkripsiyon işaretlerinin kullanıldığı, müstehcen veya küfür sayılabilecek

sözlerin üç nokta (...) ile gösterildiği, ortak köklerin belirtildiği, deyim ve atasözlerinin anlamlandırılması esnasında bazen uzun açıklamalar yapıldığı, birden fazla anlamda kullanılan kelimelerin anlamlarının şıklar halinde verildiği, yazımı aynı telaffuzu farklı kelimelerin belirtildiği, ek aldığına değişen kelimelere (hak-hakkı>hahı) yer verildiği, bazı fiil ve deyimlerin olumsuz şekillerinin önemine binaen alındığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca Çiçek köyü ağzında nazal *n̄*'nin kullanımının yaygın olduğu, *hu* sesinin yaygın olduğu, *k>h* değişiminin yoğun olduğu, *k, t, p* ünsüzlerinin genellikle *g, d, b* şeklinde kullanıldığı, yumuşak *g(ğ)*'nin hemen hemen hiç kullanılmadığı, benzetmelerde *gimi* kelimesi ve *-âmı, -ımı, -imi, -ümü* eklerin kullanıldığı, yabancı dilden geçen kelimelerin hançereye uydurulduğu, *l, r* ünsüzleriyle başlayan kelimelerin başına *ı, i* ünlülerinin getirildiği, bazı kelimelerde ikinci hecedeki *u* ünlüsünün *ı* (tavuk >tavık) ünlüsüne döndüğü, *l, n* ünsüz ikizleşmesinin (alırlar>alıllar, alnım>annım) görüldüğü, yan yana gelen bazı sesler arasına ünsüz harflerin girdiği (faiz>fayız, mızrak>mızırak), *-esice* ekinin *-ecce* şeklinde (geberesice>gebererce) kullanıldığı, teklik ikinci şahıs iyelik ekini ilgi hali eki takip ettiğinde iyelik ekindeki *n̄* ünsüzü *y* ünsüzüne döndüğü (amcayın, dedeyin, dayıyın, bibiyin, burnuyun) belirtilerek fiil çekimlerine örnekler verilmiştir.

Ön sözde çalışmanın nasıl ortaya çıktığı üzerinde durulmuş, Çiçek köyünün Elbistan'a çok yakın olduğu, arazisinin 40-50 bin dönüm olduğu, müstehcenlik ve hakaret içeren sözlerde bazı kelimelerin üç nokta (...) ile gösterildiği, bazı deyim ve atasözlerinin açıklanmasında zorlanıldığı, yazılışı aynı telaffuzu farklı kelimelerin yazı ile ifadesinin zorluğu üzerinde durulmuş, çalışmanın faydalı olması temennisi dile getirilmiştir.

Bölüm I'de (ss. 19-178) Çiçek köyünde kullanılan kelimeler ve anlamları verilmiş bazı yerlerde uzun açıklamalar yapılmıştır.

Bölüm II'de (ss. 179-362) Çiçek köyünde kullanılan deyimler anlamlarıyla verilmiştir.

Bölüm III'de (ss. 363-438) Çiçek köyünde kullanılan atasözleri anlamlarıyla verilmiştir.

Bölüm IV'de (ss. 439-464) Çiçek köyünde kullanılan beddualar, dualar, hakaret sözleri, maniler, meteller (bilmece), tekerlemeler, yeminler anlamlarıyla verilmiştir.

2.7. Hacı Ali Turan, Maraş Merkez Ağzı (Kelimeler, Deyimler, Atasözleri, Düalar, Beddualar, Tekerlemeler, Ninniler), (2009)

Eser, UKDE yayınları arasında yayınlanmış, 246 sayfadan oluşturulmuş; takdim, ön söz, Maraş merkez ağzı kelimeler, Maraş merkez ağzı deyimler, Maraş'ta sık kullanılan atasözleri, Maraş'ta sık kullanılan dualar, Maraş'ta sık kullanılan beddualar, Maraş ninnileri, çocuk tekerlemeleri, Maraş'ta sık kullanılan ünlü sözler, lılılı (gılılı, zılgıt) tekerlemeleri bölümlerinden oluşmaktadır. Eser Yasar Alparslan'ın uzun bir takdim yazısıyla başlamaktadır. Takdimde bu esere neden ihtiyaç duyulduğu ve ortaya çıkış serüveni üzerinde durulmuştur.

Ön sözde Anadolu'nun ağız zengini olduğu, Maraş merkez ağzının da renkli ve ilgi çekici bir ağız olduğu, bu çalışmada Yasar Alparslan'ın büyük desteğinin görüldüğü, bu çalışmayla hedeflerinin Maraş merkez ağzını derli toplu bir hale getirmek ve sonraki nesillere kalıcı bir kaynak bırakmak olduğu, eserin yaklaşık 14 aylık bir çalışmanın ürünü olduğu belirtilmektedir. Ayrıca eserde kullanılan ses ve noktalama işaretlerinden bahsedilmiş, eserde günlük hayatta kullanılan iyi ve kötü anlamı bulunan her kelime ve deyim yer verilmeye çalışıldığı vurgulanmış; 3427 kelime, 2832 deyim, Maraş'ta sık kullanılan 907 atasöz, Maraş'ta sık kullanılan 56 dua, Maraş'ta sık kullanılan 232 beddua, ninniler ve tekerlemeler hariç 7454 maddenin kayıt altına alındığı belirtilmektedir.

Maraş merkez ağzı kelimeler bölümünde (ss. 23-92) alfabetik sıraya göre yörede kullanılan kelimeler ve anlamları verilmiştir. Maraş merkez ağzı deyimler bölümünde

(ss. 93-205) alfabetik sıraya göre yörede kullanılan deyimler ve anlamları verilmiştir. Maraş'ta sık kullanılan atasözleri bölümünde (ss. 208-226) alfabetik sıraya göre yörede kullanılan atasözleri ve anlamları verilmiştir.

Maraş'ta sık kullanılan düalar bölümünde (ss. 227-228) alfabetik sıraya göre yörede kullanılan düalar verilmiştir. Maraş'ta sık kullanılan beddüalar bölümünde (ss. 229-234) alfabetik sıraya göre yörede kullanılan beddüalar verilmiştir. Maraş ninnileri bölümünde (ss. 236-237) yörede söylenen ninniler sıralanmıştır. Çocuk tekerlemeleri bölümünde (ss. 238-240) yörede söylenen tekerlemeler sıralanmıştır. Maraş'ta sık kullanılan ünlü sözler bölümünde (ss. 242-244) yörede söylenen sözler sıralanmıştır. Lıhlı (gılılı, zılgıt) tekerlemeleri bölümünde (ss.245-246) yörede söylenen tekerlemeler sıralanmıştır.

2.8. Hacı Ali Turan, Maraş Merkez Ağzında Kullanılan Deyimler (2014)

Eser, 2014'te Noya Medya yayınları arasında yayınlanmış, 272 sayfa olarak takdim, ön söz, deyimler ve anlamları bölümlerinden oluşturulmuştur.

Takdim yazısı Yaşar Alpaslan tarafından yazılmıştır. Takdim yazısında Kahramanmaraş'ın Türkmen deposu olduğu, bölgede yaşayan Ermeniler olmasına rağmen Kahramanmaraş kültürünün onlardan etkilenmediği aksine Ermenilerin Kahramanmaraş kültüründen etkilendikleri, bu nedenle Kahramanmaraş kültürünün daha çok korunduğu, Anadolu'da halkın kendi anlayacağı şekilde eserler verdiği ve bunları okuyup okuttuğu, halkın konuştuğu Türkçenin Oğuz Türkçesi olduğu, halkın başkalarından kelimeler almak suretiyle onları kendinden bir parça ettiği, eski Maraş'ta meclisleri güzel konuşanların idare ettiği ve hazır bulunanların seviyesine göre bir muhabbet kurulduğu ifade ediliyor. Şimdiye kadar böyle bir eserin edebiyat öğretmenlerince veya üniversiteler vasıtasıyla oluşturulmamış olmasının bir eksiklik olduğu vurgulanıyor. Batılılaşma sürecinin lisanı geriletmediği, kaybolmaya yüz tutmuş kültürel mirasımızın kayıt altına alınması gerektiği bu nedenle bir dizi kitap hazırlama çalışması yapıldığı, eserin meydana getirilme sürecinde bu konuda yazılan eserlerin tarandığı, benzeyen ve bezemeyenlerin tespit edildiği, bu tespitler neticesinde sadece yöre halkının kullandığı deyimlerin seçildiği, Hacı Ali Turan Bey'in yıllarca sabırla bu çalışmalarda bulunduğu ifade edilerek emeği geçenlere teşekkür ediliyor.

Ön sözde, eserin Maraş merkez ağzı adlı çalışmasının genişletilmiş şekli olduğu, iki yıla yakın derleme ve tarama çalışması neticesinde oluşturulduğu, eserde 8000'i geçkin deyimlerin açıklandığı, eserde geçen deyimlerin sadece Maraş'a ait olmadığı, Maraş'ta sıkça kullanılan deyimler olduğu, derlenen deyimlerin çoğunluğunun Orta Asya kültüründen geldiği, deyimler kaleme alınırken Maraş ağzına uygun yazıldığı ve transkripsiyon kurallarına uyulduğu, zorlu ve titiz bir çalışma sürecinin ürünü olan eserin hazırlanmasında emeği geçenlere şükranlarının sunduğu ifade ediliyor.

Deyimler ve anlamları bölümünde de alfabetik sıraya göre 8000' aşkın deyimlerin Maraş ağzına uygun yazımı ve anlamları verilmiştir.

3. Ağız Çalışmalarında Yararlanılabilecek Çalışmalar

Bu başlık altında ağız çalışmalarında yararlanılabilecek, ulaşabildiğimiz çalışmalar, aşağıda, yayınlanış tarihine göre kronolojik sırayla verilmiştir. Bizim ismine ulaşabildiğimiz eserlerle Mine Kılıç ve Esra Kirik'in ismine ulaştığı kaynakların büyük çoğunlukta aynı olduğu görülmüştür.

3.1. Ziya, (1934), *Andırın Kelimeleri*, Halk Bilgisi Haberleri IV/44, (ss. 174-175)

3.2. Kaya, Ömer, (1976), *Elbistan Bilmeceleri*, Elbistan, Serdal Matbaası,

3.3. Gültekin, Zülfiye, (1993), *Kahramanmaraş Folkloru*, Atatürk Üniversitesi Türk Dili Mez. Tezi, Erzurum

- 3.4.** Güvenç, Saadet (1996), *Kahramanmaraş İl Sınırları İçinde Tespit Edilen Türk Halk Müziği Eserlerinin İncelenmesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul
- 3.5.** Ertenlice, Nurcan (2000), *Kahramanmaraş Yöresel Kadın Kıyafetleri*, Atatürk Üniversitesi, Türk Dili Mez. Tezi, Erzurum
- 3.6.** Pala, Erdoğan, (2000), *Kahramanmaraş-Göksun Yöresinde Derlenen Bilmeceler*, Erciyes Dergisi cilt: 22 sayı:265, (ss.30-32)
- 3.7.** Akbaba, Mehmet Fatih (2002), *Kahramanmaraş Türküleri Üzerine Bir İnceleme*, Gazi Üniversitesi, Ankara
- 3.8.** Kaya, Ömer, (2004), *Kahramanmaraş Yöresinde Mahalli İklim Deyimleri ve Takvim Olayları* Alkış Dergisi, sayı:19 (s. 19)
- 3.9.** Temiz, Mehmet (2005), *Kahramanmaraş'tan Derlenen Ağıtlar (İnceleme-Metin)*, Fırat Üniversitesi, Elazığ
- 3.10.** Karaoğlan, Hamza (2005), *Kahramanmaraş ve Çevresinde Yaşayan Halk İnanışları*, I. Kahramanmaraş Sempozyumu, C. II, (ss. 1015-1018)
- 3.11.** Erşahin, İbrahim, (2005), *Kahramanmaraş Fıkra Tipleri*, I. Kahramanmaraş Sempozyumu. cilt:2, Kahramanmaraş Belediyesi (ss.919-924)
- 3.12.** Karaoğlan, Hamza (2008), *Göksun ve Çevresinde Yaşayan Halk İnanışları*, Kahramanmaraş Sütçü-İmam Üniversitesi, Göksun Meslek Yüksekokulu, 100. Yılında Göksun Sempozyumu, Kahramanmaraş
- 3.13.** Turan, Hacı Ali, (2009), *Maraş Ağzı Köroğlu*
- 3.14.** Alpaslan Yaşar ve Yakar, Serdar, (2009), *Seyahatname, Şehir Tarihi ve Coğrafya Kitaplarına Göre Maraş*, Ukde Yayınları
- 3.15.** Kalaycı, Ünal *Fıkralardaki Kahramanmaraş*, (2010), Karadeniz Blacksea Chornoye More (Karadeniz Blacksea Черноморе), sayı: 6 (ss. 68-87)
- 3.16.** KATEDEG (Kahramanmaraş Tekerlemelerini Derleme Grubu), *Tek Tek Tekerleme (Kahramanmaraş Tekerlemeleri)* (2012, Kahramanmaraş,)
- 3.17.** Uzun, Oğuzhan, Temiz, Mehmet ve Özdemir, Halil İbrahim, *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları* (2012), (IV Cilt), Kahramanmaraş Belediyesi

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma neticesinde Kahramanmaraş ağzları üzerinde 9 bitirme tezi, 4 yüksek lisans tezi, 7 makale, 4 bildiri, 8 bireysel çalışma, ağız çalışmalarında yararlanılabilecek 17 kitap, dergi yazısı, makale tespit edilmiştir.

Kahramanmaraş Ağzlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda ünlü ve ünsüz sayılarıyla ilgili farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bitirme tezi sahiplerinden Mesut Bahçe, Elbistan yöresi ağzlarında 13 ünlü, 25 ünsüz tespit etmiştir. Bitirme tezi sahiplerinden Fevzi Çulha, Elbistan yöresi ağzlarında 28 ünlü, 29 ünsüz tespit etmiştir. Yüksek lisans çalışması olarak hazırlanan dört eserde tespit edilen ünlü ve ünsüz sayıları da şu şekilde sıralanabilir: Ali Akbaş: 13 ünlü, 27 ünsüz; Mine Kılıç: 29 ünlü, 28 ünsüz; Esra Kirik: 22 ünlü, 35 ünsüz; Ali Aksu: 20 ünlü, 39 ünsüz şeklindedir.

Kahramanmaraş ağzlarında ş>s değişiminin olduğu tespit edilmiştir. Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesi Yapalak ve Ekinözü beldelerinde ayırıcı özelliktir. ş>s değişiminin Leyla Karahan, *Türkiye Türkçesi Ağzlarında ş>s Değişimi ve Çaltış Beldesi (Haymana) Ağzı* (2008) adlı makalesinde işlendiği görülmüştür. Bu özelliğin Kıpçak lehçesinde görülen bir özellik olduğu bilgisine ulaşılmış, Trakya, Karadeniz, İç Anadolu olmak üzere üç farklı yerde bu ağız özelliğinin bulunduğu görülmüştür.

Yapalak ve Ekinözü beldelerinde teklik ikinci şahıs iyelik ekini ilgi hali eki takip ettiğinde iyelik ekindeki *n* ünsüzü *y* ünsüzüne dönmektedir (babayın, canıyın). Leyla Karahan bu durumla ilgili olarak *Türkiye Türkçesi Ağızlarında n>y Değişmesi* adlı makalesinde, Türkiye Türkçesi ağızlarında bu değişimin iki farklı ağız grubu oluşturduğunu ifade eder ve bunu da, benzeşme ile ortaya çıkan *n>y* değişimi; benzeşmezlik sonucu ortaya çıkan *n>y* değişimine bağlar. Bu ifadelerden hareketle Kahramanmaraş ağızlarının benzeşmezlik sonucu ortaya çıkan *n>y* değişimine dâhil edilebileceği ve *y* kolu üzerinden geliştiği ifade edilebilir.

k>h değişimi Kahramanmaraş ağızlarında sıkça görülen bir ses olayıdır.

Esra Kirik'in çalışmasına göre Kahramanmaraş merkez Köylerinden derleme çalışması yapılmayan köyler; çalışma yapılmayan Kürt köyleri ve çalışma yapılmayan Türk köyleri olarak sınıflandırılmıştır. Aşağıda üzerinde çalışma yapılmamış köylerin isimleri alfabetik sıraya göre verilmiştir.

Abbaslar Köyü(Kürt k.), Afşar Köyü, Ağabeyli Köyü, Avcılar Köyü, Beşen Köyü, Boyalı Köyü, Bulutoğlu Köyü, Çağırğan Köyü, Çağlayan Köyü, Çakırdere Köyü, Çatmayayla Köyü, Çevrepınar Köyü, Çiğli Köyü(Kürt k.), Çokran Köyü, Çokyaşar Köyü(Kürt k.), Çukurhisar Köyü, Demrek Köyü, Dereboğazı Köyü, Ekberoğlu Köyü(Kürt k.), Elmalar Köyü, Fatihler Köyü, Gölpınar Köyü, Güzelyurt Köyü, Hacıağlar Köyü, Hacıbudak Köyü, Hacılar Köyü, Hacınoğlu Köyü, Halkaçayırı Köyü(Kürt k.), Kalekaya Köyü, KapıçamKöyü(Kürt k.), Kapıkaya Köyü, Karamanlı Köyü, Kartal Köyü, Kaynar Köyü, Kazanlıpınar Köyü, Kerimli Köyü, Kısıklı Köyü, Kızıldamlar Köyü, Kızılseki Köyü, Kocalar Köyü(Kürt k.), Kozcağız Köyü, Küpelikız Köyü(Kürt k.), Kurucaova Köyü, Muratlı Köyü, Nevruzlu Köyü (Kürt k.), Öksüzlü Köyü(Kürt k.), Pınarbaşı Köyü, Sadıklı Köyü, Suçatı Köyü, Yenidemir Köyü, Yeniköy Köyü, Yeniyurt Köyü(Kürt k.), Yeşilgöz Köyü, Yolyanı Köyü

Kahramanmaraş'ın ilçelerinden Andırın ve Çağlayancerit ile ilgili akademik bir çalışma tespit edilememiştir.

Afşin, Andırın, Elbistan, Göksun, Türkoğlu, Pazarcık'ın köylerinin büyük çoğunluğunda herhangi bir derleme ve çalışma yapılmamıştır.

Yapılan çalışmaların bir kısmına ulaşılamadığından bitirme tezlerinin de ya Ulusal Tez ağına dâhil edilmesi ya da Ulusal Tez ağı benzeri bir sistemin oluşturulması gerektiği söylenebilir.

Literatür tarama çalışmalarında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi bünyesinde lisans tezi seviyesinde ve doktora seviyesinde ağız çalışması yapılmadığı, Mine Kılıç tarafından yüksek lisans çalışması yapıldığı, Mevlüt Erdem'in 1 makale 1 bildiri çalışması olduğu, Nasrullah Özsoy'un bir makalesi olduğu, İbrahim Erşahin'in bir makalesinin olduğu, Mesut Akben'in 1 bildirisinin olduğu görülmüştür.

Öneriler

Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda ilçelerin tamamıyla ilgili ya da her bir ilçeye ilgili ağız çalışmalarının yapılması Kahramanmaraş ağzının daha iyi bir şekilde ortaya konulmasında faydalı olacaktır.

Konunun daha ayrıntılı bir şekilde ortaya konulabilmesi açısından ve derinlemesine bir çalışma olması yönünden Kahramanmaraş ağzının doktora seviyesinde akademik olarak çalışması alana ciddi katkılar sağlayacaktır.

Şimdiye kadar yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle metin derleme ve bu metinler üzerinde birtakım çıkarımlara dayalı olarak hazırlanmıştır, daha çok da diğer ağız çalışmalarında olduğu gibi ses bilgisi çalışması şeklinde kalmıştır. Halbuki Kahramanmaraş ağzıyla ilgili bir biçim bilgisi çalışması, Kahramanmaraş ağzının biçimbilgisel özelliklerinin ortaya konulması bakımından önemlidir.

Kahramanmaraş ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında aslında daha çok Kahramanmaraşlılar tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu tür çalışmayı yapan kişilerin aslında kendi çevresinde konuşulan ağzın özelliklerinin zaman zaman not edilmesi ve belli bir sürece yayılmasıyla birlikte yakalanan özel kullanımların net bir şekilde ortaya konulması da önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Abdulkadir, M. (1933). *Maraş'ta Derlenmiş Sözcükler*, Halk Bilgisi Haberleri II/20.
- Akben, M. (1987). Kahramanmaraş El Sanatları Dili. Atatürk Üniversitesi (Yayınlanmamış lisans tezi).
- Akben, M. (2008). *Kahramanmaraş ve Yöresi Folklorunda Kuşçuluk (Mırtıklık)* 100. Yılında Göksun Sempozyumu*.
- Akbaş, A. (1985). *(Yapalak-Ekinözü Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi.
- Aksan, D.(1995). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK.
- Aksu, A.(2013). *Nurhak ve Yöresi Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Erciyes Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Alpaslan, Y.,Yakar, S. (2009). *Seyahatname, Şehir Tarihi ve Coğrafya Kitaplarına Göre Maraş*. Kahramanmaraş: Ukde.
- Bahçe, M. (1972). *Elbistan Ağzı*. Atatürk Üniversitesi. (Yayınlanmamış Lisans Tezi)
- Bilgin, A.(2006). *Elbistanca Sözlük (Örnekleriyle Elbistan Ağzı)*. Elbistan: Pınar Giyim
- Boz, E., Mutlu, H. K. (2004). *Kahramanmaraş Ağzı Üzerine Tespitler*. Kahramanmaraş Sempozyumu.
- Buran, A. (2011). *Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme*, Turkish Studies, (s. 1/41-54).
- Buran, A., Alkaya E. (2011). *Çağdaş Türk Yazı Dilleri-I*. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Caferoğlu, A. (1995). *Güneydoğu İllerimiz Ağızlarında Toplamalar (Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep, ve Maraş Vilayetleri Ağızları)* . Ankara: TDK.
- Çulha, F. (1984). *Elbistan Ağzı*. Fırat Üniversitesi.
- Demir, N. (2002). *Ağız Terimi Üzerine*, Türk bilig: / 4 : 105-106.
- Demir, N. (2002). *Türkiye'de Dil-Lehçe-şive-Ağız Tartışmaları*, Türk bilig, / 4: 119-145.
- Ercilasun, A. B. (2013). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ.
- Erdem, M. D., Kirik, E. (2012). *Elbistan Ağzı (Kahramanmaraş Ağızları-II)*. Turkish Studies.
- Erdem, M. D., Kirik, E., Üst, S., Dağdelen, G.(2009). *Türkoğlu Ağzı (Kahramanmaraş Ağızları-I)*.
- Erdem, M. (2010). *Derleme Sözlüğü'nde Kahramanmaraş Kelimelerinin Dağılımı ve Ses Bilgisi Özellikleri*, bilig, 54/ 115-138.
- Erdem, M. (2008). *Derleme Sözlüğü'nde Göksun Kelimeleri*, 100.Yılında Göksun Sempozyumu.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak.
- Gülensoy, T. (2009). *Mine KILIÇ, Kahramanmaraş Merkez Ağzı*, Kahramanmaraş 2008,180s,ISBN 994452884-6, Dil Araştırmaları, Sayı:4 Bahar 153-156.

- Gültekin, M. (2005). *Kahramanmaraş Ağızına İlişkin Bazı Gözlemler*, TÜBAR-XVIII-Güz.
- Günel, İ. (1972). *Göksun Ağızı*. (Yayınlanmamış Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi DTCF.
- Karahan, L. (2008). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında ş>s Değişimi ve Çalış Beldesi (Haymana)Ağızı. Türk Dili Üzerine İncelemeler*. 380-397 Ankara: Akçağ.
- Karahan, L. (2011). *Türk Dili Üzerine İncelemeler*. Ankara: Akçağ.
- Karahan, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: TDK.
- Kaya, Ö., Kozan H. A. (2003). *Mahalli Kelimeler Sözlüğü. Kahramanmaraş: Ukde*.
- Kılıç, M.(2009). *Kahramanmaraş Merkez Ağızı*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Kılıç, M.(2009). *Kahramanmaraş Merkez Ağızının Anadolu Ağızları İçindeki Yeri*. Kafkas Üniversitesi II. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı.
- Kirik, E. (2011). *Kahramanmaraş Merkez İlçe Ağızı (Ses Bilgisi, Metinler)*, Sakarya Üniversitesi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Korkmaz, Z. (1975-76). *Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu Ve Karşılaştı Sorunlar*, turkoloji.cu.edu.tr/.../1975_1976_6_Korkmaz.pdf.
- Koçak, S. (1987). *Kahramanmaraş Yöresi Yemeklerinin Dili ve Terimleri*. (Yayınlanmamış Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi.
- Mercimek, Y. *Lehçemiz*.
- Mihçı, A.İ. (1967). *Elbistan Ağızı*. (Yayınlanmamış Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi DTCF.
- Özdemir, Y. (1960). *Afşin Ağızı*. (Yayınlanmamış Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi DTCF
- Özgül, A. (1981). *Kahramanmaraş Merkez Ağızı*. (Yayınlanmamış Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Özalp, A. (2008). *Elbistan Ağızı- Çiçek Köyü Örneği-*,(Haz. Ömer Hakan Özalp). İstanbul: Özgü.
- Sümen, H. İ. (1989). *Pazarcık (Kahramanmaraş) Yöresi Ağızları*. (Yayınlanmamış Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi.
- Turan, H. A. (2009). *Maraş Merkez Ağızı (Kelimeler, Deyimler, Atasözleri, Düalar, Beddüalar, Tekerlemeler, Ninniler)*.
- Turan, H. A. (2014). *Maraş Merkez Ağızında Kullanılan Deyimler*. Kahramanmaraş: Ukde.
- Usta, H. İ. (2015). *Ağız Tasniflerinde Kullanılan (Fonolojik) Ölçütler Üzerine*, Turkish Studies, 8/221-23.